

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

לולב וערבה

פרק רביעי

מסורת הש"ס
עם הוספות

הגהות תב"ח

גליון הש"ס

מורה אור השלם

ליקומי רש"י

הַקְהוֹת וְצִיּוֹנִים

הר הבית עד התקינו שיהא כל אחד נוטלו בביתו.
אמר

יום גדול ויבין לו סעודה
אינם יודעים שיבא היום ו
אב"א לארשפיידה אמאי דנק
עמו סעודתו ועל מה שצו
מעט אם רב שלו הוא אע"פ
כלום: כמא דהרסנא. סעודה
בשומן שלחן: ע"פ גג

אלה באנשי הלל איתע מדיקאמיר רב איתע לנצל ולא קאמיר
איתע לבי כנישתא ובי מימא אחי מכיון דמכרי לקרות היה
לו לידע דמדלגי ואמאי קבר לאפסוקיניהו הא לאו מילתא היא
ששאפילו כשגומרים את ההלל יכול לנרץ לקרות את ההלל כמו
שנזכרין לקרות מגילה ומה שטובין עכשו לנרץ אהלל לגמור
ומכריין לקרות כשמדליגין לסמין צעלמא טובין קן ודין
ויסוד ודין מה יכולין לנרץ לקרות ולגמור וא"ת דנקט י"ח
ויסודי שיהי גומר צדן אל ההלל אמאי נקט יחד דמשמע צד
גומריין אפוא גומר צדדי ימות השנה ומה עובדא דרב געזר
וגומרו ועוד י"ל דאפי' צדד שאין שם כל ישראל יחד קרי להו
לבי ישראל שיהו אומרים אפוא על כל פרק ופרק על כל צד וצד
דבי ליבא כל ישראל אין גומריין אפוא אלא צדדי הימים אבל לגמור
אלא יתחיל ואם התחיל גומר כי ליבא כל ישראל קרי ליה יחד אפי' לא
צדדי צדדי: [וע"ע חוס' ערך יוד. ד"ה י"ח ימים וחוס' צדדות יוד. ד"ה ימים
אלא שיאסור לטעול הערבה עם הלולב דלא מיירי אלא בצדדי צדדי

רבינו חננאל

י ל כי ערבה מורכבין
 ואיהל לא יסוד ביאס
 וישנעל אל הלהב. ושנעל אל
 קישא י אמר ר' יוחנן
 הלה"מ יסוד ביאס
 קישא
 כבבולין ואל אמר ר'
 נתנא מורכבין איהא
 ואל הלהל ואל
 ביאס. בזמן הזה.
 ומעשה ואל כהנא
 בחיי ר' יוחנן שפרק
 לו כל קישא שיהיה לו
 מפרש בהגזל ר' יוחנן
 לחיינו דא"ר יוחנן לרכון
 אמרי ליהוה אתה ואת
 דאמון להקדישך לא
 אימי משב ואמר לו
 לרכון אמר כי מפרש
 בזמני פ' הערש (6) אמר
 לה את האמת ואל
 אדם אל לפלגי ורסנין
 כשתנחם פ' אחרון כל
 הניא דאמרין הלה
 דישנין לה מפרקא מנה
 מרדש ול דישנין לה
 אחריי מורקן ליה.
 ואסיק' ערבה איה
 מילתא
 ארבינא שיעדא ושיעדא
 ג' ביה עליו כרן וסנדא
 עבל דרש שטש דאמר
 ר' יוחנן אמת ביה אדור
 אמש (6) וצריכה חיבוס
 דאמר צריכה כריכה כר
 דקסב מנה ביאס איה
 ורבינא. א"ר אבין
 מעשה בהדור איהו
 לקיחיה דר' אלעזר כי
 צדוק ואמר ליה קרייתא
 אתה ליה ביה פסרם
 כרמיא אתי ליה ודא
 אתי ליה דך אמר לו וז
 וקרייתא ביה ליה ויה
 ויהוה ביה קולה בשביעיה
 משקששין
 ולתסנן וז עניינא וז
 כרמיא

ח) ע"י צ"ח פסחים דף ע"ב
 ע"צ ובערוך השלם בסוף ערך
 אצ"י. (ב) נראה דצ"ל אך קלמה
 שם אומר מקום ה"י ומנה דין
 וכו'. (ג) אולי צ"ל פ"י גיהות
 היו גויות כמו גחמות וכו'
 ופי' צערוך ערך גחן. (ד) אולי
 צ"ל פשר אמות עד למעלה מן
 הקרנות והערה ה"י זה אמה
 יותר להחמ"פ ע"ג וכו'.

(א) חמיש ב. מגילה לא.
(ב) חמיש ב. ג. [הוספ'
פ"א]. (ד) לעיל ח: ע"ז
ב: ה. [לקמן דף יח.
ו] [הוספ' פ"א והוספ'
סוכה פ"ג]. (ו) לקמן לד:
(ח) יח. (ט) מנחות פד:.

[illegible]

(א) חצור יחד לבם
המבוק אל בל
פועלים: (הרמב"ם, הל' טו)
(ב) ותקנום לבקרים
לדגונם תבוננו:
[ויקרא י"ד]
וידיו דבר אלה אשר
התנתתי לפני
קדשים אל
אלהינו יוםם
ועלמם עבדו
ועלמם עמו ישראל
דבר יום ביומו:
[מלכים א' ח']
(ד) דבר אל בני ישראל
לאמר ידעו כי יקרא
באחד לחמש ידועה
לכם שבתון וזמן
תרוגס מקרא קדש:
[ויקרא א' כז]

[א] קירי בדי שמים במי
 מקדוה ליהרר אונס בדי
 ערור עיר קרי
 [ב] ש' להושע
 אמר רבא ר'אש
 משיבר, וכ"ה בכת"א
 ונתת למר רבא
 (תורה: ה) ג' בכת"א
 "ריונו" ליתא בכת"א
 ויבחושתא וכן ליתא
 בבבין יעקב, וכן נכרי
 דאבא בבה קן נתחם
 (ד"ק) אולם ש' טורי
 ויבחושתא אחרון
 ש' עכ"כ בשפא אמת:
 [ז] ויבחושתא
 ויבחושתא יצונו ביה
 ויגור דין שלו נתחם
 ובאמת הוה מיהר
 (ד"ק) ש' בכת"א נוסף
 ער פסע. מ"ה יר"ק

וכ"ה בעק יעקב דפו"ר, ו
ר"ף ורא"ש מפני שהחג
בר"ה וכו', וכ"ה בעק יעק
(גליון): [ב] ברש"י שבע
[מ] הבאה"מ מגיה זריעה
[נ] צ"ל גזר (רש"ש): [ס]

מעשיו של אותה שעה ש
עכשיו: ג' דברים מזכיר
דינו להפרע מתכרו. אלו
ויצעקו אל ה' בצר להם

בַּפֶּסַח עַל הַתְּבוּאָה, צֵ"מ מִי שִׁמְעוּ (בְּרֵאשִׁית ד' י:). גִּבִּי חֶסֶד
שֶׁהִקְיִטְמוּ אֲשֶׁמוּ עַרְבֵי ר"ה מִשְׁמַע דְּבִרָ"ה שֶׁמֶע שְׂחֵי רִחוּת
וּמִשְׁמַסְפְּרִין וְזוֹ אֵת וְזוֹ שִׁמְעוּ מֵאֲחֻרֵי הַפֶּרֶגוֹל שֶׁכֵּל הַזּוֹרֵעַ בְּרִיעָה
רִאשׁוֹנָה בְּרֵד מִלֵּקָה אִתּוֹ וְשֹׂאם בְּשִׁמְעִים בְּרָ"ה הִיוּ מוֹכִירִים דִּין הַגָּזֹל

מִדּוֹן כו': כַּבְנֵי מִדּוֹן.
י לָבֶם וְגו'. צַמ' (ד) מִפְּרֶשׁ
ח. צִמְחָזֵר וּמוֹכֵנֶת לִיקָרָה:
נָלִיה: דְּמוֹדָעָא. שְׁעִתִּיד

על התבואה⁶ בעצרת על פירות האילן* ברה"ה
כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר
(ס) היוצר יחד לכם המבין אל כל מעשיהם

אלימא הא תבואה דקיימא כל הני חרפקין
דעדו עלה אימת איתרון אלא תבואה
המדורעא למימרא דחד דינא מתדנא ותתניא
תבואה שאירע בה קרי או אונס^א קודם הפסח
נידונית לשעבר לאחר הפסח נידונית להבא
אדם שאירע בו קרי או אונס קודם יוה"כ נידון
לשעבר לאחר יוה"כ נידון להבא^ב אמר רבא
ש"מ תרי דיני מתדנא (6) אמר אביי הלכך כי
חזי אינש דמצלח ורעא אפלא ליקדים ולזירע
חרפא דעד דמטי למדרייניה קדים סליק מני
מתני' לא ר"מ ולא ר' יהודה ולא ר' יוסי ולא
ר' נתן דתניא^ג הכל נידונים ברה"ג גזור דין
שלחם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר
הכל נידונים ברה"ג גזור דין שלחם נחתם כל
אחד ואחד כומנו בפסח על התבואה בעצרת
על פירות האילן בחג נידונים^ד על המזם ואדם
נידון ברה"ג גזור דין שלו נחתם^ה ביוה"כ ר' יוסי
אומר אדם נידון בכל יום שנאמר^ו ותפסקנו
לבקרים רבי נתן אומר אדם נידון בכל שעה
שנא'^ז לרגעים תבתנו וכי תימא לעולם ר'
יהודה היא וכי קתני מתניתין אגזור דין אי הכי

פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת
על פירות האילן כהן נידון על המים ואדם
נידון בריה וגזר דין נחתם ביוה"כ וכו'
קתני ממני אתחלת דין אמר רב חסדא מ"ט
ד' ויסי' בדאמרי משומיה ותפסדו לברכיה

אנו הכי קאמרינן מ"ט לא אמר כר' נתן כחיוני עיוני בעלמא היא אלא א"ר חסדא מעמיה עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו נבכס תחלה דין שנאמר לעשות משפט מ"ט איבעית אימא לא אורח ארעא למיתר מקמי דליפוש תרוץ אף א"ר יוסף כמאן כמאן כר' יוסי ואיבעית אימא לעולם כרבנן צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר ר"ע מפני מה אמרה תורה הביאו עומר ב' הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח בששדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שר ומן פירות האילן הוא אמר תסביח הביאו

יג' מה אמרה תורה נסכו מים בחנ"ל אמר ה' שנה"ל ואמרו לפני בראש השנה מלכות שיעלה וזכרונכם לפני למוצה וכמה בשופר דך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכר ע עצמכם לפני (ואמר^ט) רבי יצחק^ק למה תהררעין רחמנא אמר^י זכרון תרועה ז'אלא למ

[illegible]

על התשובה: **שאיירע** בה קרי.
מקרה לשון אולי יקרה (נמדד כג)
אי נמי לשון קושי כמו אם תלכו עמי
בקרי (ויקרא כו):

במאן מצליח האידאנא אקצירי
ואמריש כרבי יוסי. וא"ת
לברען נמי מי עלד מללין רפאלו
וצרכת השנים שור (i) רבי יהודה
לדמר הכא אדם נידון ב"ה וגור ד'
שלו נחתם ביה"כ הא רא"מ ב"ק
דשבת (דף ע"ג:) הנכנס לבקר החולה
אומר המקום ירחם עליך ועל חולי
שעמו ירחם אלוהיך וכו' שלש יתלה
ועדו לא יתלה אלא לרי יוסי אלא
שיהרפא מללין אליצא דכילי עלמא
דמתי יתלו גזור מחי יתרפאו לא גזור
וואמר בריה טודר מן המושב (מ"ה)
דף ע"ג: (ט) אהך דרבי קליר קליר
ממש מריש רבנן ויהסא מללין
רבנן שלא יתלו (ט) ומה שמחפלין
בצדקת השנים היינו חלקתן בפרקין
דנדר (י"א:) שאם פסקו בשנים מעטין
שיורדים המקום ממנו ועוד יתלו
דחפלה דרביש שאני גזור דינא
ונקטע חלקתן (ע"ה) והיהא דשבת
דנדר יהודה נמי יש ליבש כהאי גוונא
דדמיא לרביש דהוא מללי
על כל חולים:

חנן דרבי יוסי מכשיר אף בשל פרה
אבל קיימא לן כרבי יהודה דחוקעין
בשל אילים כפופים כדפסקין
התם בגמרא (דף טו:):

ותוקעים

יוסי מוכא^א לעשות משפט
ר חסדא^א מלך וצבור מלך
דו⁽³⁾ ומשפט עמו ישראל
מלכא אבראי ואיבעית אימא
ינין האידנא אקצירי ואמרעי
גדר יצחק דא"ר יצחק^א יפה
דין. תנא א"ר הורדה משום
דמני שהפסח זמן תבואה
כדי שתתברך לכם תבואה
הלחם בעצרת מפני שעצרת
גמי שתי הלחם בעצרת כדי
ש ברוך הוא נסכו לפני מים
ורגות ושופרות מלכויות כדי
מזר רבי אבהו ז"למה תוקעין
לכם עקידת יצחק בן אברהם
ין ברה"למה תוקעין רחמנא
תוקעין ומרעין כשהן יושבין
ותוקעין

נסתור. לרעצים תבנתנו וז אכילתו (נור דין בן
 יהודה) הפסח הוא וכן תבואה אכילתו לפני
 פסח. כן פירוש האילן קן ניסוך המים בתוך דין שיטור
 וכוונתו שדין שיעלה וכוונתו לענין בטובה. וכן
 עליים כאלו עקרתם עצמם לפני: א"ר יצחק
 (ע"ר ע"ב חשן פ' כ"ו) שמטאנו כי א"ר שיש
 שיטורא את כלם ואומר שבה יפדור משני
 וכוונתו כאלו תבנתם להמשכן: א"ר יצחק א"ר
 קרא (ראוי ב' א"ר ד' וישר היתא אין תבתי [כאן]
 שאלתו שומר עזרתך. וכן מוסר דין על חביל
 דינו של אדם ואלו קן עזקה משמר עזרתך
 א אלוהים את מעשיהם כן מוסר מרדכי הרעה. וי

פה א מ" ס"ג מהל'
 תשובה ה"ג:
 פו ב סמג עשין מז טו"ח
 ס' תקפ"ה:
 פז ג סמג שס טו"ח ס' ס'
 תקפ"ה:

מקראות ופרשנים
הרפתקי.

[illegible]

מתני' בד' פרקים
העולם נידון בפסח על
התבואה. פי' הרפתקי
במון רוחות ברקים
וגשמים וכיצא בהן
עליונות.

[illegible]

הַיָּהוָה גִּזְרָה: תִּנְיָן ר' שְׁתַּחֲבֹדָה לִכְּמִיתָה גִּשְׁמֵי הַשָּׁנָה. וְכֵן כִּרְ"ה בְּשׁוּפֹר: וְאִ"ר אֲבָהוּ הַתּוֹעֵץ וּמְרִיצֵן כֶּשֶׁן מְלִיק אֲחָד אֲשֶׁר פֻּדָה וְנִדְקָן בְּמִצּוֹת. וְכִינֹן דִּנְק לֵאדֹם אֲלֵף לֵאֵל לֵאֵל אִם [וְ] וְיִשְׂר אֲתָה לְכֹלֹמֶר אֲנִי צְדִיק וּמוֹסֵר לְמִמּוֹת. צַעֲקָה שְׁנֹאמֵר אֶף שְׁנֵי מְקוֹם שְׁנֹאמֵר

¹⁵⁰⁷²⁰⁰¹

לא צריכא [אלא] למיפק בה אוונכרי גופייהו. דכי גיזי לה אינהו גופייהו לא נפקי בה דליכא ברשותייהו יאוש ושינוי רשות מקמי מצוה והו"ל מצוה הבאה בעבירה, וכדאמרין לעיל. [ומ"מ] הא קנייה ביאוש והקדש למצוה [הרי שינוי רשות] ולכס קרינא ביה:

ופרכינן וליקנינהו ביאוש ושינוי מעשה. דמקמי מצוה. ופרקינן דאגר שינוי החזור לברייתו [הוא]. ולא חשיב שינוי מעשה, ושינוי השם נמי לא הוא דמעיכרא נמי הושענא קרי ליה. ומסתברא דקושטא דמילתא שני ליה דהא אפילו לא קרי ליה הושענא מעיקרא, שינוי השם כי האי לא קני מכיון דתלי בשינוי מעשה (שאינו) [ה]חזור לברייתו, וכן דעת מורי נר"ו:

דף לא ע"א

ת"ר סוכה גזולה כו'. ואסיקנא דפליגי בשתקף את חברו והוציאו מסוכתו דרבי אליעזר סבר קרקע [נגזלת, ואי נמי ס"ל קרקע] אינה נגזלת (ו)סוכה שאולה היא ואין אדם יוצא בסוכה שאולה, ורבנן סברי אדם יוצא בסוכה שאולה. והקשו בתוספות מ"מ כיון שתקפה מחברו הא איכא מצוה הבאה בעבירה. ותיצו דלא אמרינן מצוה הבאה בעבירה אלא בדבר שהוא בא לרצות כגון קרבן שופר ולולב וכיוצא בהם, אבל בסוכה שאין בה ריצוי ליכא משום מצוה הבאה בעבירה. ול"נ דהא בירושלמי (חלה פ"א ה"ה) חששו למצה של טבל ולמצה גזולה משום מצוה הבאה בעבירה וכדכתיבנא התם (פסחים ל"ה ע"ב). אבל הנכח דהכא כיון דלא קני לה כלל וברשותא דמאריה איתא ואין המצוה מוציאתה מרשות בעליה, לא חשיבא מצוה הבאה בעבירה, הרי הוא כאילו היתה שדה דעלמא גזולה ברשותו שאע"פ שעבירה בידו אין הסוכה נפסלת בכך, כנ"ל:

אבל גזל עצים וסכך בהם [דברי הכל] אין לו אלא דמי עצים. פירוש ואף על גב דמדאורייתא פסולה דהא ליכא אלא יאוש ולא קניא והתורה אמרה תעשה לך משלך, השתא דתקון רבנן בגזול מריש ובנאו בבירה דקני ליה ונותן דמים לבעלים, הרי העצים האלו שסיכך בהם קנויים לו מדרבנן מתקנת מריש ואין עליו אלא חוב דמיהם שחייב לבעלים, והרי הוא כחוב דעלמא ומשלך קרינן ביה, וליכא נמי משום מצוה הבאה בעבירה דהא קנינהו מקמי מצוה. מיהו קשיא לי לפום האי שיטתא דידן למה לי למיכתב קרא [לך] למעוטי גזולה תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה, דהא כל היכא דלא קני לה מקמי מצוה דהוי גזול הא איכא [נמן] משום מצוה הבאה בעבירה, בשלמא לולב לא קשיא לי דהתם אצטריך לכס למעוטי שאול, אלא גבי סוכה שהיא כשרה בשאולה, קרא למעוטי גזולה למה לי. וי"ל דהיא גופא קמ"ל קרא תעשה לך משלך כי היכי דלא תהוי מצוה הבאה בעבירה, סד"א דלא חיישינן להא בסוכה שאינה באה לרצות קמ"ל. וכי אמרינן לך

קל) ועי' היטב מש"כ רבינו לעיל ט' ע"א ד"ה הא דאמרין: (קלא) עי' ערוך לגר מ"ש בזה:

למעוטי גזולה היינו משום מצוה הבאה בעבירה, דאי לא הא קנייה ביאוש ושינוי רשות דהקדש [למצוה] ושלך קרינא ביה, אלא ודאי כדאמרין קל):

ההיא איתתא. כבר מפורש עניינה ממה שכתבנו. ומה דאמרין איתתא דהוה לאביה תלת מאה ותמני סרי עבדים. יש מפרשים אביה ממש שהיה עשיר גדול. יש מפרשים שהיא בת אברהם דכתיב ביה (בראשית יד, יד) וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות:

אמר רבינא האי כשורא דמטללתא כו' מהו דתימא עצים שכיחי. אבל האי דלא שכיחא לא עביד בה רבנן תקנת מריש קמ"ל:

והני מילי בגו' אבל לבתר ז'. פירוש שלא קבל עליו (ממנו) הנגזל בבית דין עד לאחר החג, או שרוצה להמתין עד מוצאי החג, או שלא נתכוון לגזול עד מוצאי החג, הא לאו הכי אע"פ שלא פרעו עד [לאחר] החג כבר קנאו ודמים בלבד הוא חייב לו וכדמוכח נמי מעובדא דריש גלותא שלא חייבוהו לפרוע לאלתר. ושלא כפירוש רש"י קלא):

[בעי] אהדורי בעיניה. כיון דלא שכיח ולית ליה שום פסידא לא עביד בה רבנן תקנתא. ואי חבריה בטינא אפילו לבתר שבעה נמי יהיב ליה דמיה. פירוש אם רוצה הגזלן, שאין כופין אותו לעולם לתת דמים שיכול הוא לומר אי איפשי בתקנת חכמים כדאיתא בכתובות (פ"ג ע"א). מיהו כשעמד בדין ופסקו ליה לדיניה ליתן דמים וקבל עליו, שוב אינו חוזר בו:

תנא יבש פסול כו' אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג ורבי יהודה סבר לא מקשינן. פירוש ואף על גב דכולהו מינין גמרינן מהדדי והדר אכוליה מינין איכא למדרשיה, קסבר רבי יהודה דלא שייך הדר אלא באתרוג שהוא פרי ולא בלולב שהוא מן העצים, וכי היכי דלא שייך עבות אלא בהדס ולא גמרינן שאר מינין מיניה:

והתנן ר"י אומר אין אוגדין את הלולב אלא במינו מ"ט לאו משום דבעינן הדר. ופרקינן דלאו משום דבעינן הדר הוא, דהאמר רבא אפילו בסיב ואפילו בעיקרא דדיקלא דלא הוי הדר. ובדין הוא דבלאו מהא דרבא מצי למייתי עלה מסיפא דמתני' (לקמן ל"ז ע"ב) דפסיל ר' יהודה בגימוניות של זהב ופליג עליה דר"מ, אלמא טעמא דר"י לאו משום דבעינן הדר הוא שאין לך הדר גדול מגמוניות של זהב, אלא הא דרבא עדיפא ליה דמפרש מתני' גופא דר' יהודה דפריכנא מיניה, והכי אורחא דתלמודא:

והתניא ר' מינים שבלולב כשם שאין פוחתין מהם כך אין מוסיפין עליהם. יש מפרשים אין מוסיפין עליהם ואפילו ממינים. והא ליתא, דאפילו לרבי יהודה דאמר לולב צריך אגד ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וכל שכן לרבנן דסברי לולב אין צריך אגד והאי לחודיה קאי, דליכא משום בל תוסיף, והטעם שלא נתנה תורה באחד מארבעת מינין

בדבר שגופו קדוש בעבוד הקלף והטלאי וכרבנן דמתניתא דאמר לאומן וכו', ובהא קאי שמואל כוותיה דבעינן בציצית (לשמן) [לשמה] שהיא גופה של מצוה מדכתיב תעשה [לך] לשם חובך, ומשום הא גמר דבעינן טויה נמי לשמה כיון שהוא גופו של דבר ולא משמשין, וליתא לדרב ולא [ל]דרבנן בר פלוגתיהו דרשב"ג דלא בעו לשמה בתפילין ולא בציצית אפילו בכתיבה של תפילין ועשיה של תפילין ועשיה של ציצית שהיא ככתיבת תפילין. וגבי נרתיק ותיק ורצועות שהם משמשים קי"ל כרבא וכרבנן דמתניתא דאמר לאומן דסברי דהזמנה במשמשין לאו מילתא היא ולא בעינן להו לשמן, ודלא כרשב"ג ואבבי דסברי דאפילו בהכי בעינן לשמה והזמנה מילתא היא, והרי זה מבואר יפה, מפי מורי הרב נר"ו. וכבר הארכתי בזה במסכת גיטין בס"ד (דף מ"ה ע"ב):

והא דאמרינן עשאה מן הקוצין ומן הגרדין כו'. פירוש קוצין חוטינן הניתקים מן הבגד כשמעבירין לדי עליו קוצין לתקנו ואם היו במקום הציצית ועשאה מהם היו ליה תעשה ולא מן העשוי. ומן הגרדין, פירש רש"י שעשאה מחוטינן שאדם מוציא מחתיכה של בגד שקורין פליר"א. ומן הנימין, אותן חוטינן שנשארים בסוף האריגה וקוצצין אותם והם פסולין מפני שהחוטינן חתוכין כבר ולא נחתכו לשם ציצית. וליתיה להאי פירושא דהא רב לא בעי לשמה גבי ציצית ואפילו בעשיה כדכתיבנא לעיל. והנכון דגרדין הן חוטינן שנשארים בתפירת הבגד ונימין [הן] אותן החוטינן שנשארים בסוף האריגה שלא נחתכו ופוסל רב משום תעשה וכו', אבל אם חתכן ועשה מהן ציצית היינו מן הסיסין דרב מכשר דלא בעינן לשמן ושמואל פוסל דבעי טויה לשמן וקי"ל כשמואל:

הא דאמרינן **ההוא מיבעי ליה למעוטי סוכה גזולה. תמיהא** מילתא הא למה לי קרא תיפוק ליה דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה כדאמרינן (לקמן ל' ע"א) בקרבן ובלולב. תירצו בתוספות דליכא למימר מצוה הבאה בעבירה אלא בדבר הבא לרצות כקרבן ולולב אבל לא בשאר מצות. וליתא כדמוכח בירושלמי בפסחים גבי מצה גזולה, והתם נמי מוכח קצת דמצוה הבאה בעבירה איסור תורה הוא. וי"ל דאנן השתא לשמואל קיימינן דלית ליה מצוה הבאה בעבירה (לקמן ל' ע"א) ומש"ה אצטריך ליה קרא למעוטי גזולה. אי נמי דאפילו לכו"ע נמי אצטריך ומשום דבלולב אסר רחמנא גזול ושאול, וחזינן גבי סוכה דשרא רחמנא [שאולה] מדכתיב (ויקרא כג, מב) כל האזרח בישראל כו' מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת כדאיתא לקמן (כ"ז ע"ב), הוה ס"ד דהוא הדין דשרא גזולה ולא חש משום מצוה הבאה בעבירה כיון שאינה באה לרצות, קמ"ל לך שלך למעוטי גזולה דאפילו בדבר שאינו בא לרצות איכא משום מצוה הבאה בעבירה.

והאי סוכה גזולה דפסלינן הכא לא ידעינן מאי נינהו, דאי בשהוציא חבירו מסוכתו הא קי"ל (לקמן ל' ע"ב) דקרקע אינה נגזלת והוא ליה סוכה שאולה כדאיתא בפרק לולב הגזול, ולית

לאב"י, ופרקינן תנאי היא דתניא ציפן זהב כו', פירוש דאב"י דאמר כרשב"ג ורבא דאמר כרבנן וכהאי דהאומר לאומן, [ו]כיון דכך שמעינן דלית הלכתא כרשב"ג דהא בפלוגתא דאב"י ורבא קי"ל כרבא, וכיון דלית הלכתא כרשב"ג לית הלכתא נמי כשמואל דקאי כוותיה. ואיכא דמתרין דאע"ג דקי"ל כרבנן (ולא) [דלא] בעו בתפילין עיבוד לשמן וכרבא דאמר הזמנה לאו מילתא היא, גבי ציצית קי"ל כשמואל דבעי טויה לשמה דשאני ציצית דכתיב ביה (דברים כב, יב) לך לשם חובך. והא דאוקימנא במנחות כתנאי דשמואל כרשב"ג ולא אוקימנא אפילו כרבנן וציצית שאני כדאמרן, משום דהתם לא נחתין אמסקנא דהכא דמפלגינן בין ציצית לסוכה [ולפום] מסקנא דהכא דבסוכה מודה שמואל דלא בעינן לשמה [שמעינן] דהוא הדין נמי לתפילין, [והא] דכתיב (שמות יג, ט) והיו לך לאות, ההוא לא מדרש לך לשם חובך, דלא כתיב גבי(ה) עשיה, ובמנחות (ל"ז ע"ב) דרשינן לה למילתא אחריתי לך לאות ולא לאחרים לאות, כנ"ל לפי שיטה זו.

מיהו לא נהירא, חדא מדאוקמינן במנחות כתנאי ולא מפלגינן ביניהו כלל, ועוד דגבי מצות שאינן עצמן דבר שבקדושה והן נזרקין בעינן דלכתוב קרא בהדיא דבעינן עשיה לשמה והיכא דלא כתיב לשמה לא בעינן ליה, אבל דברים שבקדושה כגון תפילין ומזוזות וס"ת מסתמא משמע דבעינן להו לשמה כקדשים עד דאיכא קרא או גמרא דלא בעינן לשמה. והנכון בפירוק שמועות הללו דבתפילין איכא תלת פלוגתא, חדא רבנן דפליגי עליה דר' שמעון בן גמליאל דס"ל דתפילין לא בעינן לשמה כלל ואפילו בקדושה עצמה כגון טלאי של תפילין שהוא עצמו קדוש דומיא דתפילין עצמן וכדמוכח במסכת שבת (כ"ה ע"ב) דאמרינן שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני, והוא הדין דלא בעינן בכתיבת תפילין עצמן לשמן כלל, ולאו משום דסבירא להו דהזמנה לאו מילתא היא דהא אמרינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מ"ז ע"ב) דבדבר שהוא גופו קדוש דלכ"ע הזמנה מלתא היא דגמרינן מעגלה ערופה וכל היכא דהזמנה מילתא בעינן לשמה באותה הזמנה במילתא דאית ביה לשמה כדאיתא התם, אלא טעמא דרבנן משום דהכי גמירי לה דתפילין אינן צריכין לשמה ובהא קילי ממזוזות וס"ת דבעינן לשמה לפי(ג) דקילי נמי דלא בעו שרטוט. ורבנן דמתניתא דאמר לאומן עשה לי תיק של ספר כו' סברי דכל דבר שבקדושה שהוא עצמו קדוש ואפילו בתפילין גמרינן דבעי עבוד לשמן ואצ"ל כתיבה, אבל בתיק של תפילין ונרתיק ורצועות שאינן אלא משמשין לא בעי להו לשמן כרבא דאמר דמשמשין כגון בגד של מת הזמנה לאו מילתא היא ולא חשיבא למיקפד בה למעבדה לשמה. ורשב"ג סבר דכיון דבעינן בתפילין לשמן אפילו במשמשין נמי בעינן לה, דבדידהו נמי הזמנה מילתא כסברא דאב"י. ואנן קי"ל כרשב"ג במאי דפליג את"ק דידיה למימר דבעינן בתפילין לשמן

(ג) אולי צ"ל כפי:

(ד) נדצ"ל וכשמעבירין מעליו הקוצין לתקנו אם היו וכו'.

פרשת פקודי

וְזֶה כִּי כָל אֶחָד מֵהֶם⁸ הָיָה רֹאשׁוֹ לְהִיטֹת
נֶחֱשֶׁב וּלְהַקְרֹא בְשֵׁם, בְּאֲשֶׁר הוּא זֶה
הַפָּרִטִּי, לֹא בַלְבָּד בְּאֲשֶׁר הוּא מִזֶּה הַמִּין⁹.
וְכָל־שֹׁכֵן שֶׁצִּדֵּק זֶה עַל כָּל אֶחָד מִכָּלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי קָהָת¹⁰.

(כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן⁶. כָּל אֶחָד
מִחֲלָקֵי הַמִּשְׁכָּן הַכְּתוּבִים לְמַעַל
(פרשת ויקהל) הֵם אוֹתָם הַפְּקוּדִים שֶׁנֶּאֱמַר
עֲלֵיהֶם "וּבִשְׁמוֹת תִּפְקְדוּ אֶת כָּלֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁאֵם"⁷... בֵּיַד אֵיתָמָר (במדבר ד, לב-לג).

כא

6. הפירוש שלפנינו הוא מעין מאמר שורשי עקרוני של רבינו אודות דרגות הקדושה השונות של המשכן, בית ראשון ובית שני. עסק בזה הגרא"ד גולדברג שליט"א (ראש ישיבה בשיבת טלז בקליבלנד ארה"ב) בחיבורו 'שירת דוד' (עמודים תיא-תיב). לפירוש זה של רבינו יש לצרף את פירושו להלן לפסוק כד, וכן את פירושו להלן מ, לו, ושלשתם יחד משלימים זה את זה. 7. ואמנם קשה מה ענין "שמות" אצל חלקי כלי המשכן. הרי משפחות גרשון קהת ומררי היו מופקדות כל אחת על 'כלים' מסוימים, והיה איפוא מקום לכתוב 'ובכלי משמרת משאם תפקדם', כלומר, תפקידו של כל אחד על הכלים השייכים לו. בעוד רש"י ורמב"ן מפרשים "פקודי" מלשון מנין (כגון [פסוק כה] "וכסף פקודי העדה"), רואה רבינו בלשון "פקודי" התייחסות ישירה אל הכתוב במדבר "ובשמות תפקדו". כלומר, זוהי פקידה שיש עמה שם, ומכאן לשיטת רבינו (שכבר ראינוה ריש פרשת שמות ולפני כן בפרשת ויגש) אודות המושג "שם". אחרי שקבע שהכלים שתחת אחריותו של איתמר (בני גרשון ומררי) היו בדרגה הזאת של "שם", קשה לו מדוע יגרע חלקם של הכלים שבאחריות אלעזר (בני קהת),

ועל זה משיב בקל וחומר, כמבואר להלן. יש להבחין היטב בין 'חלקי המשכן' (כגון היריעות, קרשים, עמודים וכדו') ובין 'כלי המשכן' או 'כלי הקודש' (כגון ארון, שולחן, מנורה וכדו'), אשר הראשונים אצל גרשון ומררי והאחרונים אצל קהת. 8. מן הכלים עליהם הופקד איתמר, דהיינו הכלים שבטיפול בני גרשון ומררי (במדבר ד). 9. כפירוש רבינו לעיל ריש פרשת שמות (א, א) 'הנזכרים כאן היו ראויים להקרא בשם, כי כל אחד מהם ראוי להיות נחשב 'איש על שמו' המורה על צורתו האישית'... רבינו מיישם את העיקרון הזה, האמור לגבי אנשים, גם אל כלי המשכן, על כל המשתמע מכך כמבואר. על חשיבות השם מצינו כבר אצל חז"ל במדבר רבה ג, י: 'ראה כמה חביבין הלוויים, שנתעסק הקב"ה בכל משפחות שלהם למנות שמותם'... 10. "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (במדבר ז, ט), וזאת משום ש"זאת עבודת בני קהת באהל מועד - קודש הקדשים" (שם ד, ד). וברש"י שם: "קדש הקדשים" - המקודש שבכולן, הארון והשולחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת. בקל וחומר זה עונה רבינו על קושיית הרמב"ן: למה יזכיר פקודת איתמר, ולא יזכיר פקודת אלעזר? שהיא הנכבדת.

וְלֹזָה¹¹ לֹא נִפְסְדוּ, כְּאֶמְרָם זְכוֹרוֹנָם
 לְבִרְכָּהּ: שָׁמָּה תֹאמַר אֲבֹד סִבְרָם
 וּבִטֹל סְפוּיָן, תִּלְמֹד לֹמַר "עֲצֵי שִׁטִּים
 עֲמֻדִים" (לעיל כו, טו), שְׁעוֹמְדִים לְעוֹלָם
 וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים¹² (סוכה מה, ב), וְגַם-כֵּן
 לֹא נִפְל דְּבַר מֵהֶם בְּיַד הָאוֹיְבִים¹³, עַל
 הַיָּפֹף מֵהַ שְׁקָרָה לְמִקְדָּשׁ שְׁלָמָה וְכִלְיוֹ,
 כַּמְבָּאָר בַּחֲרָבֵן בֵּית רֹאשׁוֹן עַל-יָדֵי
 נְבוּזַרְאֲדָן, שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם דְּבַר מַעֲנִינִי
 מִשְׁכַּן מֹשֶׁה רַבְּנוֹ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם (דברי
 הימים-ב לו, ז ו-יח)¹⁴.

מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. סֵפֶר מַעֲלוֹת זֶה הַמִּשְׁכָּן.

שְׁפִשְׁבִּילָם הָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת נִצְחִי וְשֶׁלֹּא
 לִפְל בְּיַד אוֹיְבִים¹⁵: רֹאשׁוֹנָה, שֶׁהָיָה מִשְׁכַּן
 הָעֵדֻת, שֶׁהָיָה בּוֹ לִוְחוֹת הָעֵדוּת¹⁶. ב',
 אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה¹⁷. ג', שֶׁהָיְתָה
 עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר. פ' אֲמָנָם
 מִשְׁמֶרֶת כָּל חֻלְקֵי הַמִּשְׁכָּן בְּיַד אִיתָמָר
 הָיְתָה¹⁸. ד', וּבְצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר
 לְמֹשֶׁה יְהוּדָה עָשָׂה. שֶׁהָיָה רֹאשִׁי אֲמָנִי
 מִלְּאֲכַת הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ מִיַּחֲסִים וְצִדִּיקִים
 שְׁבִדּוֹר¹⁹, וּבִכֵּן שָׂרְתָה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂי
 יְדִיהֶם, וְלֹא נִפְל בְּיַד אוֹיְבִים²⁰. אָבֵל
 מִקְדָּשׁ שְׁלָמָה שֶׁהָיָה עוֹבְדֵי הַמִּלְּאָכָה בּוֹ

17. וכל אשר עשה משה, עשה בדרגת נצח, החל
 בקבלת תורה ומסירתה לישראל (עליה באה
 ההבטחה "כי לא תישכח מפי זרעו" - דברים
 לא, כא), וכלה בכך שהקב"ה מנע ממנו להכניס
 את ישראל לארץ, על מנת לאפשר להגלותם
 משם ולשפוך את כעסו על עצים ואבנים (עיין
 פירוש רבינו דברים א, לו וריש פרשת ואתחנן).
 18. עיין הערה 7 שמדובר כאן על חלקי המשכן,
 שהם המרכיבים את גוף המשכן, דהיינו
 העמודים והיריעות וכו'. אלו היו ביד איתמר
 שהיה ממונה על משא בני גרשון ומררי. רבינו
 סתם ולא פירש מהי הייחודיות באיתמר בענין
 הנצח, ועיין בהמשך הקטע: 'ולא היו שם בני
 לוי'. 19. "ראו קרא ה' בשם בצלאל.... וימלא
 אותו רוח א-להים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל
 מלאכה" (שמות לה, ל-לא). ויודע היה בצלאל
 לצרף את האותיות בהן נבראו שמים וארץ. את
 חשיבותו של בצלאל רואים גם בכך שקוראים
 אותו בשמו וביחוסו המלא "בן אורי בן חור",
 ולא סתם בצלאל. 20. 'שני דינים' מציין
 רבינו: א. שרתה שכינה, עקב נקודות ג-ד. ב.
 נצחיות (לא נפלה ביד אויבים), עקב א-ב. מאחר
 ו'צדיקים שבדור' עסקו ב'חלקי המשכן', שרתה
 בו שכינה, ובמקום ששכינה שורה, אין כוח ביד

11. מכיון שהיה לכל כלי 'שם פרטי' מיוחד.
 12. הרי שהמשכן שעשה משה עם בצלאל הגיע
 לדרגת הנצח. להלן יבאר רבינו (אחרי שיוכיח
 כי אמנם נצחי הוא), מה היו המרכיבים
 המיוחדים והייחודיים אשר הביאו לידי דרגה
 זאת. 13. כאשר אצל האויבים יכול היה
 להישאר שלם, עד אשר יוחזר למקומו. כלומר,
 לא רק נצח, אלא שלימות מפגיעה של הימצאות
 בידי טמאים. 14. פסוק ז מדבר על "כלי בית
 ה'" ופסוק יח מדבר על "כלי בית האלקים
 הגדולים והקטנים", ואין כל זכר מפורש לכלי
 המשכן שהיו בבית ראשון. רבינו מבין אפוא, כי
 הכוונה בשני פסוקים אלה היא לאותם הכלים
 (כי רבים היו) ששלמה הוסיף מעבר לכלי
 המשכן המקוריים. 15. רבינו מונה עתה
 ארבע סיבות לנצחיות המשכן וכליו, כאשר רק
 שתיים מהן היו גם בבית שבנה שלמה (וממילא
 שרתה שם שכינה, אע"פ שלא עמד לנצח), ואף
 אחת לא היתה בבית שני (שלא רק נחרב, אלא
 גם בעמדו לא שרתה שם שכינה). 16. וכן
 דעת הראב"ע, שלא כרש"י (ד"ה "משכן
 העדות"): עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על
 מעשה העגל... אבל בזה לבד לא סגי, שהרי
 לוחות העדות היו גם בבית שבנה שלמה.

אורח חיים תרסד הלכות לולב

תרסד (א) כמו ב"ב. לפי שנחנך ינוונים על המים וכל חיי האדם תלויים בהם והכל הולך אחר הממונ: (ב) ונוספין ערבה. שהיא זכר למקדש שהיה מקיפין המזבח בערנה ומקשיין נגמ' למה לא חקנו לנועלה כל ז' כשיש מקדש בלולב ומשקיין לולב דלית ליה עיקר מן המורה שהרי יום ראשון הוא מן המורה אף בגבולין עדיין ליה זכר למקדש ערנה דליל עיקר מן המורה לא עדיין ליה ו' וקטנו יום ו' לערנה יותר מיום אחר ג"ל כיון שנמקדש היה ג"כ יותר קדושה מיום זה שהרי היו מקיפין ו"ס מים זה:

באר הגולה

א משנה ראשונה ט"ז: ב טור ואחריו פסקו ג דסוכה ופסקו לה כנס פסח ו', פסח ו', ימים יהיה כסוף: * (פסוק) מתעלה, וקדש: ג מהא דתמן ואזינו יום מקיפין ח' סוכה מ"ס: ד שם במילה מ"ד: ה מהא דרב אליעזר לא לעשר מ' לעזון וכן שם דפסד דמנהג נפילתם הוא וברך יהושע ק"ל, טור כס' הרי"ף והרמ"ם:

הכנסת. יש לומר (ג) פומון 'זכור ברית' כשיש מילה בהשענה רבה, ואומרים אוזו ב קודם 'אלא אוון חין' וכו'. כחטו הראשונים ו"ל, שיש סימן כלל (ג) הלגנה בליל השענה רבה שיקרה לו או לקריוו בלוחה השנה. ויש מי שכתב שאין

לקדק מה כדי שלא לימנע מוילה, גם כי רבים אינם מדינים הענין על טורו, ויותר טוב להיות חמים ולא לתקור עמידתם, כן נראה לי. **ומרבית קצת בנרות כמו ביום הכפורים:** הגה והמקדקים נוהגים (ד) לטעול ענמן קודם

עלות השחר כמו בערב יום הכפורים (מהבנים). ויש נוהגים ג ללבוש הקטל (א) כמו מים-כפור **לפי שבחג גידונים על המים.** יבונהגים להתחר בו אגודו

של 'לולב, יומקפים שבע פעמים, ומרבית תחנונים על המים:

ב (ב) ד' יגונוטלים ערבה כיום זה מלבד ערבה שבולוב, 'וואין מברכין עליה: הגה והנהו ששמש מת-הכנסת מלא ערנה למכור, כמו שהיה המנהג

בזמן שמת-המקדש היה קיים (ר"ן ס' לולב וערנה):

מחצית השקל

תרסד (כ"ד) וגוטלים כו' שלא לאגוד בלולב. ר"ל שאין כורכים סביב כדי ערבה עלי לולב לקשור בהן כדי ערבה משום חציצה. דוקא לולב עם הדס וצרכה כורכים עם עלי לולב דמין במינו אינו חתץ. וכל אחד מג' המינים כחד מן חשיכו ולא היו חציצה. כדלעיל סי'

שערי תשובה

[*] ביום שביעי. וכתב בק"א למח"כ בשם ספר מזבח-אדמה שכתב בשם שולחן-מלכים: מי שמח לו מה חזן המז החידו רבני ירושלים ע"ה שיקל לקדא חיקון ליל הושענא רבא, ע"ש. ועין בא"ר שכתב: ושכ"מים לבה"ג והוא אחר מה: השבמות ד"ה דר"ה והר"ר פורטם וט"ב. וכתב בשם מהר"ל: פ"א היו כסדרם שילה עמדה-השחר ושגנו, שעדיין הלכה היתה וזדחת, ואח"כ החשיך, והמתנו כמעט שעה עד שילה עמדה-השחר, וערב ר"ח מזהר"ל וכל הקהל שיתנו לקדחת רחל ולומר סליחות על שהתנו טלית וחפצין ואמר פסוקי דזמרה בעד לילה, ע"ש. ונראה שהחזיר בה משום כבוד לבטלה שאמר, (דא"כ) [דאל"כ] אכן להחמיר כ"כ. ועין לעיל סימן ד' וסימן כ"ה. מה שכתב לצאת לרח"ב. וב"ש שומרי קצת בידת כחב מ"ס"ם מפני שהוא סוף ההג כן ולכן נהגו להחליק שידר נדח של יוה"כ, הבאור שכ"ג וא"ר. ועין פ"מ דאף מומד שיר ליום השבת אומרים בחור', ואין אומרים נשמת שאין בו כ"כ חוססת נשמה ויחידה, ואומרים נרצח בקדושת מוסף ואומרים ממקורו כי וקודם קריאת התורה אומרים אין כמוך שמע ישראל על הכל כמו ביום:

ביאור הגר"א

תרסד (בקה א) ביום שביעי כו'. כמש"ו לפי שכתב כו' וט"ו ס"ק א' וכו' בסוד וכמ"ש בב"ר דר"ה נטבו מים לפני כדו כו' וק"ל כח"כ ודיסק המים אינו אלא שבעה ולכן עושין במקצת כיה"כ ונושין גם כן כמו י"ט כמ"ש במתני' פ"ד דסוכה שהיו מרכין כסמחה מה התיעוק כו' **וכל ימי הדין הוא יום ה' פרקים בשנה וכו' בפרשת ובראשית פ"ק דר"ה אזה אזהב אופאי כו' וז' שידעת אופאי כו' וז' א"א נשלת.** ע"ן רשכ"ס פ' ע"פ ק"ב ב' סוף העמוד ד"ה ושמואל אמר. ומה שאין כו' ואומרים מזמור לתורה. ככ"ס בפ"ב דר"ש י"ט ב': ואומרים כו'. כנ"ל: כתבו כו'. שאו גמר דין של האדם גם כן עם המים שהיו

עשרת זקנים

תרסד - ביום שביעי. ע"ל סי' מ"מ חמ"ט ס"א. ופי' מל"ג ס"ג:

הכנסת שלמה

אומרים סידה כל עיקר נחמור השירה בתודאי אבל אם היה אומרים שירה של חול או של יו"ט היה זה רק כפסק שיער ואפ"כ חיישין טפי לספק שיער מלחמור דאי. וא"כ אג"מ קר"ן כל ספיקא דיומא ולא חיישין לשינוי דרדאי אינו רק או אם יום ב' או יום ג' וא"כ בקריאת קרבני שאינו שייך היום היה שיער דאי ולא חיישין לזה. ואין לו דיוק קרדין שיהיה מספקא לא נחשב שיער דא"כ גם ההא יאמרו שחיהו ספיקא חיישין חול היום י"ט. ולכאורה אפשר לחלק בין השני שערות הדבר והתחברו או לא והיה צורך להתברר א"כ מיד בסמוך א"כ אם יאמרו ודחיהו יתברר שאמור חול דאי שלא כהוגן והיו בוין ללום ולקבוע כל פני ערבדין שלא יאמרו כלל כהוגן או ספק שלא כהוגן. מיד כהוגן. וא"כ חול הנהגו לו רק ליישב מה שהרגישו הכא אמר כולל ק"ל ראו יאמרו של חול וא"כ סוף יתברר שאמור שלא כהוגן קשה להחליט שיהיה. חול אמרו זה לא היה קשה דל"ל דדוקא לספק שלא כהוגן לא חוששו אף שיתברר הדבר אח"כ אבל אם יאמרו שיהיה יתברר שבהא אמר חול שלא כהוגן כהוגן חיישין לכבוד הדבר א"כ קשה למה לר"י אמר של חול ולא אמר של יו"ט ושל חול כיון דאגן דמספקא לו בספיקא דיומא מחתפלין של ד"ו ועושין יו"ט מספק וכן ההם היו נוהגין קודם מחתלתל היום מספק ולמה לכל דבר התדקדקו ליום מספק ולשירה של חול הו"ל לי של ד"ה מספק ואף שיתברר אח"כ שאמור שלא כהוגן היה גם אם אמר של חול היה כן. ואין הו"ל לי של ד"ה מספק ואף שיתברר אח"כ שאמור שלא כהוגן היה גם אם אמר של חול היה כן. ואין לו דשל חול היה חזיר ח"ה ר"ש רק לענין קריאת אף לרחות חולב לגמרי לא אמרין חזיר היה ו[עין בחיבורי החורש סי' כה"ה מ"ש בזה ועין בתוספות פ"ב דשבת וכו"ס סי' תרפ"א: אפ"ר רעשו כן להיכר מחשש פ"ן לא ביאור הערים עד למחר והיו למחר קודם ואם יספיקו שאמור שיר של יו"ט יסכרו שבדאי היום יו"ט רעשו ולמחר לחול לכן עשו היכו לו' שירה של חול כהו ועדיין צ"ע: הנה עפ"י הנ"ל מוכח מדרגתו הכא שיותר חוששין לספק שיער מלספק חסרון אפי' מהדאי חסרון וסמכתם הילכך מן הדרגתו הכא והי"ב נגד גורו. ועוד דאף ר"ל פליג ר' דס"ל ולוחאי חסרון חיישין: יותר מלספק שיער אלא לספק חסרון מהרה והיו ריחו' של לחוש לספק שיער מספק חסרון היה נראה ליישב מה שהקשה המדריך במגילה למה אין אנו קורין המגלה כט"ו מספק שאין אנו בקיאין בקביעת דירחא. ולפי הנ"ל א"ש דאם אנו קורין המגילה כט"ו היה ספק שיער שמא אינו פורס והיו ספק

אשף אברהם

ובשבת מוספי. ויום ב' דפסח ושבתות מוסף עומר ושתי הלחם אין לעצמו של יום אומר רק מוסף איך ח"צ ט"ו: אם קרא רק וביום השני כמפסיר שבת חת"ם וגלל ובידן יחזור ויקרא וביום השלישי בלא ברכה ע"פ ק"ל וכו' א"ר שם אות י' ע"ש:

תרסד נוהגין. ע' מ"א בתנאי לענין ברכת התורה יע"ש ושאר דיינים. ואומרים מזמור לתורה ואומרים למנצח מזמור השמים מספדים כבוד אל ושאר מומורים כמו ב"ים (ומשמע אף מזמור שיר ליום השבת ג"כ אומרים בקראות בתורה והללים) ואח"כ מחתילין היה כבוד כו' שיתבא וא"א נשמה שאין בו כ"כ חוססת נשמה היתרה כמו י"ט וכושבת ע' לברש קודשתו מוסף אומרים נעדיין בהושענא רבה: **א מלאכה של חול.** עמ"א. כיס מעות מסירין. ומה שנובין מעות אחרונ סמך למנהג שרוב הקהל מתאספין הושענא רבה ויש ריוח לצדקה בזה: **ב קודם.** ע' מ"א בדי"ם שפלגנו כח אחר אנון חול נפל בלבוש קודם אחר הבט לבירה טבען שהוא אות: **ה מחזירי אנון חול** אין ואפשר טעם חול כדפוס קודם ר"ל אחר אנון חול אין חול. ויש לנהוג כמ"ש המ"א ואמנם בהרבה דפוטים מצאחי קודם: **ג לבלבש.** עמ"א. ובמדינתנו השי"ן לובש הקיטל' ולא שאר הגם לרובשים בגדי שבת. ועמ"א אומרים אין כמוך שמע ישראל על הכל כ"ס: ד' וגוטלין. עמ"א. ד' ללובש מוזה לאגודו משום זה אלי ואנוהו משא"כ ערבה אין

ובשבת מוספי. ויום ב' דפסח ושבתות מוסף עומר ושתי הלחם אין לעצמו של יום אומר רק מוסף איך ח"צ ט"ו: אם קרא רק וביום השני כמפסיר שבת חת"ם וגלל ובידן יחזור ויקרא וביום השלישי בלא ברכה ע"פ ק"ל וכו' א"ר שם אות י' ע"ש:

תרסד נוהגין. ע' מ"א בתנאי לענין ברכת התורה יע"ש ושאר דיינים. ואומרים מזמור לתורה ואומרים למנצח מזמור השמים מספדים כבוד אל ושאר מומורים כמו ב"ים (ומשמע אף מזמור שיר ליום השבת ג"כ אומרים בקראות בתורה והללים) ואח"כ מחתילין היה כבוד כו' שיתבא וא"א נשמה שאין בו כ"כ חוססת נשמה היתרה כמו י"ט וכושבת ע' לברש קודשתו מוסף אומרים נעדיין בהושענא רבה: **א מלאכה של חול.** עמ"א. כיס מעות מסירין. ומה שנובין מעות אחרונ סמך למנהג שרוב הקהל מתאספין הושענא רבה ויש ריוח לצדקה בזה: **ב קודם.** ע' מ"א בדי"ם שפלגנו כח אחר אנון חול נפל בלבוש קודם אחר הבט לבירה טבען שהוא אות: **ה מחזירי אנון חול** אין ואפשר טעם חול כדפוס קודם ר"ל אחר אנון חול אין חול. ויש לנהוג כמ"ש המ"א ואמנם בהרבה דפוטים מצאחי קודם: **ג לבלבש.** עמ"א. ובמדינתנו השי"ן לובש הקיטל' ולא שאר הגם לרובשים בגדי שבת. ועמ"א אומרים אין כמוך שמע ישראל על הכל כ"ס: ד' וגוטלין. עמ"א. ד' ללובש מוזה לאגודו משום זה אלי ואנוהו משא"כ ערבה אין

מצוה כלל לאגודו דרי בבבועל אחר י"ל טוב יותר לאגודו בבבועל ערבה עפ"ש אי"ה באות ה'

יְרוּשָׁלַיִם רַ"ה פֶּרֶק א' ר' חֲנִינָא ור' הוֹשִׁעִיא וּמִי
גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוּבִים אֵלָיו אִיזוֹ אֹמֶה
כְּאֹמֶה זֶה שִׁיּוּדַעַת אֹפִיָּה (מִנְהַג) שֶׁל אֱלֹהִים
בְּנוֹהַג שֶׁבְּעוֹלָם אָדָם יוֹדֵעַ שִׁישׁ לוֹ דִּין לֹבֵשׁ
שְׁחוּרִים וּמִתְעַטֵּף שְׁחוּרִים וּמִגְדָּל (זִקְנָה) [שְׁעָרוֹ]
וְאִינוֹ חוֹתֵךְ צְפוּרָנוֹ לִפְנֵי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן דִּינוֹ
יוֹצֵא, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אֵינָן כֵּן אֲלֵא לֹבֵשִׁים לְבָנִים
וּמִתְעַטְפִּין לְבָנִים וּמִגְלָחִין שְׁעָרָן וּמַחְתְּכִין
צְפוּרָנֵיהֶן וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְשׁוֹמְחִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
לִפְנֵי שִׁיּוּדַעִין שֶׁהַקְּב"ה יִעֲוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים
וּמוֹצֵא דִּינָם לִכְף זְכוּת וְקוֹרֵעַ לָהֶם גִּזְרֵי דִּינָם.

כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרוּבִים אֵלָיו.
(אֱלֹהִים הַדְּבָרִים רַבָּה) אֵת מוֹצֵא אֱלִילִים קְרוּבִים
וְרַחֲוִיקִים. עוֹבֵד אֱלִילִים עוֹשֶׂה לוֹ אֱלִילִים
וּמַעֲמִידִם אֲצִלוֹ הֵרִי קְרוּבִים, עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל
לִפְנֵיהֶם וְאִינֵם עוֹנִים אוֹתוֹ שְׁנֹאמֵר (יִשְׁעִיהֶם מוֹ ז)
יִצְעַק אֵלָיו וְלֹא יַעֲנֶה, הֵרִי הֵם קְרוּבִים וְרַחֲוִיקִים.
וְהַקְּב"ה רַחֲוִיק וְקָרוֹב כִּי־צַד מִכָּאֵן עַד לִרְקִיעַ
מֵהַלֵּךְ תִּ"ק שָׁנָה וְכֵן כָּל רְקִיעַ וְרְקִיעַ וְכֵן בֵּין כָּל
רְקִיעַ וְרְקִיעַ הֵרִי שְׁהוּא רַחֲוִיק, וְאָדָם עוֹמֵד
וּמִתְפַּלֵּל וּמֵהִרְהֵר בְּתוֹךְ לְבוֹ וְהַקְּב"ה שׁוֹמֵעַ
תְּפִלָּתוֹ שְׁנֹאמֵר (תְּהִלִּים ס"ה ג) שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה עֲדִיךְ
וְגו' הֵרִי רַחֲוִיק וְקָרוֹב. בְּכָל קְרָאֵנוֹ אֵלָיו אֲמַר דּוֹד
[רַב־שִׁעַ] כְּשִׁיחִיו הַעוֹ"א מִתְפַּלֵּל לִפְנֵיךְ אֵל
תַּעֲנֶה אוֹתָם שְׁאִינָן בְּאֵין לִפְנֵיךְ בְּלֵב שָׁלֵם אֲלֵא
כְּשִׁאֱלִילִים שֶׁלֵּהֵן אִינֵם עוֹנִים אוֹתָם וְהֵן רּוֹאִין
צִרְתָּם הֵן בְּאֵין לִפְנֵיךְ, אִף אֵתָּה לֹא תַעֲנֶה אוֹתָם
שְׁנֹאמֵר (שֵׁם יח מ"ב) יִשְׁוֹעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ עַל ה' וְלֹא
עֲנֵם. (אִף) [אֲבָל] אֲנוּ כְּשֹׁאֲנוּ בְּאֵין אֲצִלְךָ מִיָּד
עֲנֵה אוֹתָנוּ שְׁנֹאמֵר (שֵׁם ד כ) בְּקִרְאִי עֲנֵנִי אֱלֹהִי
צִדְקִי, אֲ"ל הַקְּב"ה חִיִּיךְ טֵרֵם יִקְרָאוּ אֲנִי אַעֲנֶה.
(יְלַמְדֵנוּ) דְּבַר אַחֵר כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אִיזוֹ אֹמֶה
שֶׁגְּדוּלוֹ שֶׁל עוֹלָם מְבִיא עֲלֵיהֶם מְכּוֹת גְּדוּלוֹת
וְהֵיא עוֹמֶדֶת כְּאֹמֶה זֶה, שְׁנֹאמֵר (מִלְאכִי ג ו) כִּי אֲנִי
ה' לֹא שְׁנִיתִי, לֹא הִכִּיתִי לְאֹמֶה וְשְׁנִיתִי לָהּ, אֲבָל
אֵתָּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתָם, מִשָּׁל לְגִבּוֹר שֶׁהִיָּה
מִכָּה לְאָדָם וְלֹא הִיָּה שׁוֹנֶה לוֹ אֲבָל כְּשֹׁבָא אֲצִל
בְּנֵי בֵיתוֹ מִכָּה וְחֹזֵר וּמִכָּה. דְּבַר אַחֵר אִיזוֹ אֹמֶה
שֶׁגְּדוּלוֹ שֶׁל עוֹלָם יִמְתַּנְּהֵם אַחֲרֵיהֶם כְּאֹמֶה זֶה
דְּכָתִיב (תְּהִלִּים נו ג) אֶקְרָא לְאֱלֹהִים עֲלִיוֹן לֹאֵל
גּוֹמֵר עָלַי.

ד"א (דְּבָרִים רַבָּה) אָדָם יֵשׁ לוֹ קְרוֹב אִם הוּא
עֹשִׂיר מוֹדֶה בּוֹ וְאִם הוּא עֹנִי כּוֹפֵר בּוֹ, אֲבָל
הַקְּב"ה יִשְׂרָאֵל נִתּוֹנִים בְּמִצְרִים בְּשַׁעֲבֹד וְאֲמַר
(שְׁמוֹת ד כב) בְּנֵי בְכוּרֵי יִשְׂרָאֵל, אָדָם יֵשׁ לוֹ קְרוֹב
אִם הוּא עֹנִי עוֹשֶׂה עֲצָמוֹ עֵיקֶר [וְאוֹתוֹ טְפִילָה,
מֵהוּן] אֲמַר פְּלוֹנִי מִתְקַרֵּב לִי, אֲבָל הַקְּב"ה

אִף אֵתָּם בְּחִנָּם. וּמִנִּין שֹׁאֵם לֹא מִצָּא בְּחִנָּם
שִׁילְמוֹד בְּשֹׁכֵר תִּלְמוּד לּוֹמֵר (מִשְׁלִי כג כג) אֵתָּה
קִנְיָה. וּמִנִּין שֹׁאֵם יֹאמֵר כְּשֵׁם שְׁלֵמֶדֶתִי בְּשֹׁכֵר כֵּךְ
אֲלַמֵּד בְּשֹׁכֵר, תִּלְמוּד לּוֹמֵר (שֵׁם) וְאֵל תִּמְכּוֹר.

[ד, ו] וְשִׁמְרָתָם וְעִשְׂיָתָם. (שְׁבַת ע"ה ע"א) אֲמַר ר' שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמֵן אֲמַר ר' יוֹנָתָן מִנִּין שְׁמִצּוּהָ לְאָדָם לְחֹשֶׁב בְּתִקּוּפוֹת וּבְמִזְלוֹת שְׁנֹאמֵר וְשִׁמְרָתָם וְעִשְׂיָתָם כִּי הֵיא חֲכֻמָּתָם וּבִינְתָם לְעִינֵי הָעַמִּים, אִיזְהוּ הֵיא חֲכֻמָּה וּבִינָה שֶׁהִיא לְעִינֵי הָעַמִּים הוּי אֲמַר זֶה חֹשֶׁב תִּקּוּפוֹת וּמִזְלוֹת, וְכָל הַיּוֹדֵעַ לְחֹשֶׁב בְּתִקּוּפוֹת וּמִזְלוֹת וְאִינוֹ חֹשֶׁב עָלָיו הַכְּתוּב אֲמַר (יִשְׁעִיהֶם ה יב) וְאֵת פּוֹעֵל ה' לֹא יִבִּיטוּ וּמַעֲשֶׂה יָדָיו לֹא רָאוּ. אֲמַר ר' הַיּוֹדֵעַ לְחֹשֶׁב בְּתִקּוּפוֹת וּמִזְלוֹת וְאִינוֹ חֹשֶׁב אֲסוּר לְסַפֵּר הֵימָנוּ. אֲמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו כָּל הַמִּצְוֹת שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאוֹת וּטְוִרְפוֹת לֵהֵן לְעוֹ"א אֵל פְּנִיָּהם לְעוֹלָם הַבָּא שְׁנֹאמֵר וְשִׁמְרָתָם וְעִשְׂיָתָם כִּי הֵיא חֲכֻמָּתָם וּבִינְתָם לְעִינֵי הָעַמִּים נִגַּד הָעַמִּים לֹא נֹאמֵר אֲלֵא לְעִינֵי הָעַמִּים.

תַּתְּכָה. [ד, ז] כִּי מִי גוֹי גָדוֹל. (בְּרֻכּוֹת ו ע"א)
אֲמַר ר' אֲבִין בְּרַחֲמֵן אֲמַר ר' יִצְחָק מִנִּין שֶׁהַקְּב"ה מְנִיחַ תְּפִלָּין שְׁנֹאמֵר (יִשְׁעִיהֶם ס"ב ח) נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ וּבִזְרוּעֵ עֲזוֹ, וְאֵין יְמִינוֹ אֲלֵא תוֹרָה שְׁנֹאמֵר (דְּבָרִים לג ב) מִימִינוֹ אֲשֶׁר דָּת לָמוֹ. וּבִזְרוּעֵ עֲזוֹ אֲלֵא תְּפִלָּין דְּכָתִיב (תְּהִלִּים כ"ט יא) ה' עֲזָר לְעַמּוֹ יִתֵּן וְגו'. אֲ"ל רַב נַחֲמָן בְּרַחֲמֵן בְּרַחֲמֵן חֵיִיא בְּרַחֲמֵן (אֲבָא) [אֲבִין] תְּפִלָּין דְּמָרִי עֲלֵמָא מַה כְּתִיב בְּהוֹ אֲ"ל (דְּה"א יז כ"א) וְאֵין כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאַרְצְךָ, דְּמִי מִשְׁתַּבַּח קוֹדֶשׁא בִּ"ה בְּשִׁבְחִיהוּ דִּישְׂרָאֵל, אֲ"ל אֵין דְּכָתִיב (דְּבָרִים כו י"ח) אֵת ה' הֹאמֶרֶת הַיּוֹם וְכָתִיב וְה' הֹאמִירְךָ הַיּוֹם, אֲ"ל הַקְּב"ה לְיִשְׂרָאֵל אֵתָּם עִשְׂתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם דְּכָתִיב (שֵׁם ו ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, וְאֲנִי אַעֲשֶׂה אֵתָּם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם שְׁנֹאמֵר וְאֵין כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאַרְצְךָ. אֲ"ל רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אֲשִׁי חִינָח בְּחַד בֵּיתָא, בְּשֹׁאֵר בְּתִי מֵאִי, אֲ"ל כִּי מִי גוֹי גָדוֹל, וְאֵין גוֹי גָדוֹל, (שֵׁם לג כ"ט) אֲשִׁרְיָךְ יִשְׂרָאֵל, (שֵׁם ד כ"ד) אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים, (שֵׁם כז יט) וְלִתְתֵךְ עֲלִיוֹן. אֵין הִכִּי נִפְשִׁי לֵהוּ [טוֹבִי בְּתִין], אֲלֵא כִּי מִי גוֹי גָדוֹל וְאֵין גוֹי גָדוֹל בְּחַד בֵּיתָא, אֲשִׁרְיָךְ יִשְׂרָאֵל [וְאֵין כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל בְּחַד בֵּיתָא], אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים בְּחַד בֵּיתָא, וְלִתְתֵךְ עֲלִיוֹן בְּחַד בֵּיתָא, וְכֹלְהוֹן כְּתִיבִי בְּאֲדָרְעִי.

זִית רִעְנָן

ל' כְּשִׁישׁוּבוֹ בְּלֵב שָׁלֵם. ל' כְּשִׁמְעִיכֶן הַחֲדָשׁ אוֹ הַשָּׁנָה.

קיד) **בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא דְּחַג, הוּא סְיוּמָא דְּדִינָא דְּעִלְמָא, וּפְתִקִּין נְפִקִין מִבֵּי מַלְכָא, וּגְבוּרִין מְתַעְרִין וּמְסַתִּימִין בְּהַאי יוֹמָא, וְעִרְבֵי נַחַל סְתִילִין בְּהוּ. וּבְעִינֵן לְאַתְעָרָא גְבוּרִין לְמִיָּא. וְלִסְחָרָא ז' פ' זְמִינִין, לְרוּוּאָה לְהַאי מְזִבְחָא, מִמִּיָּא דִּיצְחָק, בְּגִין דְּאַתְמַלִּיא ק' מִיָּא הַאי בִּירָא דִּיצְחָק, וְכֵד הוּא אֶתְמַלִּיא, כָּל עֲלָמָא אֶתְכַרְכָּא בְּמִיָּא.**

קטו) **וּבְהַאי יוֹמָא גְבוּרִין בְּעִינֵן לְמִיָּא, וְלִסְיִמָּא לֹון לְכַתֵּר, י דְּהָא בְּהַאי יוֹמָא מְסַתִּימִי דִּינָא. וְבִג"כ ש' בְּעִינֵן ז' לְבִטְשָׁא לֹון בְּאַרְעָא, וְלִסְיִמָּא**

חלופי גרסאות

נ וביומא. נ ומסתיימי. ס ל"ג תליין. ע בעינן גבורין לאתערא. פ מנין. צ ל"ג לרוואה. ק ל"ג מיא. ר דהאי. ש בעאן.

דרך אמת זן להכותם בארץ ולחובטם.

09/07/2018

הסולם

ד' מנינים והושענא רבה

מאמר

אינו מאיר בלי חסדים, וזמן המשכת החסדים להלבשת החכמה, הוא בז' ימי סוכות, ונמצא שביום השביעי, הושענא רבה, נגמרה ^{המלכות} המלכות החכמה בחסדים, ואז נשלמת החתימה לחיים שנעשתה ביום הכפורים. ועד"ז לאותם שלא עשו תשובה ונחתמו למיתה ביום הכפורים, עוד לא נגמרה לגמרי החתימה, כי יש להם זמן לשוב, עד יום הז' של סוכות, כי עד אותו זמן נמשכת עוד החכמה, (כנ"ל באות קר"ג) ואם ישובו, יתכפרו עונותיהם על ידה, ויזכו לאור החיים. וע"כ נבחן יום הושענא רבה ליום של מסירת פסקי דינים למלאכים, אם לחיים ואם למות, כי לאחר שנמסרו פסקי הדינים למוציאים לפועל, כבר אין מחזירים אותם. והוא משום כי אחר יום הושענא רבה, אין עוד המשכת חכמה. כנ"ל (אות קר"ג).

וז"ש **בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא דְּחַג הוּא סְיוּמָא דְּדִינָא**, מחמת שאחר כך אין עוד המשכת חכמה, וע"כ, **וּפְתִקִּין נְפִקִין מִבֵּי מַלְכָא**, שנמסרים למוציאים לפועל, ואין מחזירים אותם יותר. וגבורין מתערי ומסתיימן בהאי יומא, כי הגבורות, שה"ס המשכת החכמה, מסתיימת ביום הזה, ואין ממשיכים חכמה לאחר כך, (כנ"ל אות קר"ג) והשאר מבואר.

קטו) מבאר ענין חביטת הערבה.

וּבְהַאי יוֹמָא גְבוּרִין וְכו': וביום ההוא, בהושענא רבה, צריכים גבורות כדי להמשיך מים, שה"ס הארת חכמה כנ"ל, שאינה נמשכת אלא עם גבורות ודינים, (כנ"ל פקודי אות שט"ו, ע"ש) ולסיים אותם אח"כ, כי ביום ההוא מסתיים הדין, שאין צריכים להמשיך עוד הארת החכמה הנמשכת בדין. (כנ"ל באות קי"א

קי"א

קיד) בהושענא רבה יוצאים פסקי הדין לעולם והגבורות מתעוררות ומסתיימות.

בְּיוֹמָא שְׁבִיעָא דְּחַג וכו': ביום השביעי של החג, דהיינו בהושענא רבה, הוא סיום הדין של העולם, ופסקי הדינים יוצאים מבית המלך, והגבורות מתעוררות ומסתיימות ביום ההוא. וערבי נחל תלוים בהם, בגבורות אלה. וצריכים לעורר הגבורות למים, ולהקיף ז' פעמים, כנגד חג"ת נה"מ, את המזבח, שהוא כנגד המלכות, כדי להרוות את המזבח במים של יצחק, דהיינו בהארת החכמה שמקו שמאל הנקרא יצחק. כדי שהמים ימלאו את בארו של יצחק, דהיינו המלכות, שבשעה שמקבלת משמאל, נקראת כך. וכשהיא מתמלאת מתברך כל העולם במים.

פירוש. כי ג' ספרים נפתחים בראש השנה, (כמ"ש) בזהר אמור אות כ"ג) שהם של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים ושל בינונים. צדיקים גמורים נכתבים לאלתר לחיים, רשעים גמורים נכתבים לאלתר למיתה, ובינונים תלוים ועומדים עד יום הכפורים (רה"ש ט"ז). והנה מצדיקים גמורים ורשעים גמורים אין מדובר בהם, כי כבר נגמר דינם ביום א' של ראש השנה. וכל המדובר הוא בבינונים. שהם תלוים ועומדים עד יום הכפורים, אם עושים תשובה נחתמים לחיים, והרשעים שאינם עושים תשובה נחתמים למיתה. וסוד כפרת עונות שביה"כ, ה"ס המשכת הארת חכמה ע"י עלית המלכות לבינה, שאין כפרת העונות אלא ע"י גילוי אור החכמה, וה"ס אור החיים. וע"כ הבינונים שעשו תשובה זוכים אז לכפרת עונות, ולחתימה לחיים. אמנם עוד לא נגמר הדבר בשלמות, כי אור החכמה (דפ"י דף ל"א ע"ב *) דף ל"ב ע"א)

לון דלא משתכחו, דהאי יומא אתערותא וסיימא הוא. וע"ד אתערותא וסיימא
הוא דעבדינן בערבי נחל.

קטז) א"ר חייא ודאי הכי הוא, וישפיר. וערבי נחל, מסטרא דנחל, נפקי
גבוראן. ובהאי יומא מתערי ומסיימי. בהאי יומא כתיב, ^(ט) וישב יצחק ויחפור
את בארות המים. בארות כתיב חסר. וישב, מהו וישב. אלא יומא קדמא
דירחא, שירותא דדינא הוה בכל עלמא, ויצחק קיימא ^(י) לכורסיי למידן
עלמא. בהאי יומא, וישב יצחק לאתערא דינן ולסיימא דינן. ויחפור את
בארות המים, לארקא גבורן לכנסת ישראל, ^(א) לאתערא למיא, דהא מיא בגבורן
נחתן לעלמא.

אחרי' 2018/09/08

קיו) ובגין דאלין גבורן, לא נחתין אלא בעיבא, ויומא דעיבא לא נייחא

מסורת הזהר

(ט) (בראשית כו) חלק ג' רפז. שב: זהר חדש כז ט"א
שי"ג.

חלופי גרסאות

ת על כורסיי. א ל"ג לאתערא.
אוצר החכמה

מאמר

הסולם

ד' מינים והושענא רבה

היינו להוריק גבורות לכנסת ישראל, שהיא
המלכות המכונה באר, לעורר את המים, שה"ס
הארת החכמה, כי המים בגבורות יורדים
לעולם, כלומר, שאין הארת חכמה נמשכת
אלא עם דינים ביחד (כמ"ש פקודי אות שע"ו
ע"ש).

פירוש. כי בראש השנה התחילו הדינים
דקו שמאל להתגלות, שהיתה אז המלכות בסוד
ב' מאורות הגדולים, והלבישה קו שמאל דבינה.
ובתקיעת השופר, נתמעט קו השמאל ע"י קו
האמצעי, ע"י ב' פעולות, תחילה בסוד המנעולא
הממעט אותו לגמרי, ואח"כ ע"י המפתחא,
המכשירו לקבל ו"ק דחכמה, וביזה"כ ע"י
עלית המלכות לבינה נגלה בה ו"ק דחכמה,
בסוד ה' עינים שקבלה מקו שמאל דבינה.
ואחר יוה"כ התחילו להתגלות החסדים להלביש
את החכמה, שאין החכמה מאירה זולתם, ונמשך
תקון חכמה בחסדים ע"י הקפת המזבח, עד
יום הושענא רבא, שהוא בחינת מלכות, דו'
ימי סוכות ה"ס חג"ת נהי"מ, וע"כ צריכים
לעורר מחדש את החכמה בתקון החסדים,
בסוד הקפת המזבח, כדי לתקן עמה את יום
הז' ולסיים בכלל את המשכת החכמה, כי
כיון שהגיעה למלכות, שוב אין צריך עוד
להמשיכה. וז"ש, בהאי יומא, וישב יצחק,
לאתערא דינן ולסיימא דינן. כי אין צריך
יותר להמשיך.

קיו) ע"י המעשה של הד' מינים וערבה שבהושע"ר
מתקנת החכמה ע"י הדינים שמתגלים עמה שלא
תהיה בה אחיזה לרשעים.

ובגין דאלין גבורן וכו': ומשום
שאלו הגבורות אינם יורדים אלא על ידי
עניים

קו"א) וע"כ צריכים להכות הערבות על הארץ,
ולסיים אותם דהיינו הארתם שלא ימצאו. כי
ביום הזה ישנם התעוררות החכמה וסיום
החכמה, וע"כ, בערבי נחל, הרומזים על נו"ה,
שבהם מתגלה החכמה, ע"י דינים, אנו עושים
התעוררות וסיום. פי' הקרקע היא בחינה
אחרונה שבמלכות, וכשמכים הערבות על
הקרקע, נמשכת הארת החכמה עם הדינים
לבחינה האחרונה של המלכות ששם סיום ההארה.
והטעם שהחכמה אינה מתגלית אלא בסוד
הערבות, שהם נצח והוד, הוא, משום שמחזה
ולמעלה ה"ס ג"ר דגוף, ונו"ה שמחזה ולמטה
הוא ו"ק דגוף, וכיון שג"ר דחכמה נגנזו, ואינם
מתגלים אלא ו"ק דחכמה, ע"כ מקומם בו"ק
דגוף, שהוא נו"ה. שה"ס ערבי נחל.

קטז) א. בהושע"ר מסיימים את המשכת החכמה כי
כיון שהגיעה למלכות אין צריך עוד להמשיכה.
ב. בהושע"ר מעוררים מחדש את החכמה בתקון חסדים
כדי לתקן את יום הז'.

אמר ר' חייא וכו': אר"ח ודאי
כך הוא, ויפה הוא, וערבי נחל נקראים, משום
שמצד הנחל, שהוא בינה, יוצאות הגבורות,
דהיינו הארת חכמה עם הדינים שבהם. וביום
ההוא מתעוררים ומסיימים. ביום ההוא כתוב,
וישב יצחק ויחפור את בארות המים, בארת
כתוב חסר ו', משום שרומז על המלכות
שנקראת באר, וישב, מהו וישב. אלא ביום
הראשון של החדש, דהיינו בראש השנה, היתה
התחלת הדין בכל העולם, ויצחק, שה"ס קו
שמאל, קם לכסא הדין לדון העולם. ביום ההוא,
בהושענא רבא, וישב יצחק, לעורר דינים
ולסיים הדינים. ויחפור את בארות המים,
(רפז"י דף ל"ב ע"א)

חול: ס כ ולגד אמר ברוך מרחיב גר בלביא
 שכן וטרף זרוע אף קדקד: כא וירא ראשית
 לו כישם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי
 עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל:
 ס חמישי כב ולדן אמר דן גור אריה יונק
 מן הבשן: כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע
 רצון ומלא ברפת יהוה ים ודרום ירשה: ס

דמשמן בחלא מתגלין להון:
 כ ולגד אמר ברין דאפתי לגד
 פליתא שרי ויקטל שלטונין עם
 מלכין: כא ואתקבל בקדמתא
 דילה ארי תמן באחסנתה משה
 ספרא רבא דישאל קביר הוא
 נפק ועל בריש עמא זכון קדם יי
 עבד וינחה עם ישראל: כב ולדן
 אמר דן תקיף כגור אריון ארעה
 שתא מן נחליא דנגדין מן
 מתנן: כג ולנפתלי אמר נפתלי
 שבע רעוא ומלי ברכן מן קדם
 יי מערב ים גנוסר ודרומא יירת:

רש"י

שכנשו וחלקו. דבר אחר, ויתא משה ראשי עם, צדקת ה' עשה,
 על משה אמור (ראה ספרי טז): (כב) דן גור אריה. אף הוא
 היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות (ספרי שנה): יונק מן
 הבשן. כמרגומו, שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת
 פמייאס^{כב}, והוא לשם, שהיה בחלקו של דן, שנאמר (יהושע יט
 מו) ויקראו ללשם דן, וזינוקו וקילוחו מן הבשן. דבר אחר,
 מה זינוק זה יוצא ממקום אחד וחלק לשני מקומות, כך
 שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונות
 מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וצאו ונלחמו
 עם לשם שהיא פמייאס, והיא בצפונות מזרחית, שהרי הירדן
 יוצא ממערת פמייאס והוא במזרח של ארץ ישראל, וצא
 מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח שהוא במזרח יהודה,
 שנטל בדרומה של ארץ ישראל כמו שמפורש בספר יהושע
 (יח ה), והוא שנאמר (שם יט מו) ויצא גבול בני דן מזה ועלו בני
 דן וילחמו עם לשם וגו', יצא גבולם מכל אותו הרוח
 שהתחילו לנחול בו (ראה ספרי טז): (כג) שבע רצון. שהיתה
 ארצו שבעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה. ים כנרת
 נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרס^{כג} בדרומה לפרוש חרמים
 ומכמורות (בבא קמא פא): ירשה. לשון זוו, כמו עליה רש
 (לעיל א כא). והטעם שלמעלה צריש מוכית, כמו ירש ידע לקח
 שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, שמע ידע

ונטענו עד כאן נלך עד ירושלים ונראה מה יראה של
 אומה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עוזדים לאלוה
 אחד, ואוכלים מאכל אחד, לפי שהגוים אלוהות של זה לא
 כאלוהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם
 אומרים אין אומה כשרה כזו ומתגייסין שם, שנאמר שם יצחו
 זכאי נדק (ספרי שנה): בי שבע ימים יינקו. וזולן וישכר,
 הים נותן להם ממון בשפע (ראה ספרי טז): (כ) ברוך
 מרחיב גר. מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי
 מזרח^{כד} (ספרי שנה): בלביא שכן. לפי שהיה סמוך לספר^{כד}
 לפיכך נמשל כאריות, שכל הסמוכים לספר צריכים להיות
 גבורים (טז): וטרף זרוע אף קדקד. הרוגיהן היו
 ניכרין, חומים הראש עם הזרוע צמכה אחת: (כא) וירא
 ראשית לו. ראה ליטול לו חלק צאן סיחון ועוג, שהיא
 ראשית כבוש הארץ^{כז} (ראה ספרי שנה): כי שם חלקת
 מחוקק. כי ידעו אשר שם צנחמו חלקם שדה קבורת
 מחוקק^{כח}, והוא משה (טז): ספון. אותה חלקה ספונה
 וטמונה מכל צריה^{כט}, שנאמר (להלן לד ו) ולא ידע איש את
 קברתו: ויתא. גד: ראשי עם. הם היו הולכים לפני
 החלוק בצבוש הארץ, לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר (לעיל
 ג יח) חלוצים פועצרו לפני אחיכם וגו': צדקת ה' עשה.
 שהאמינו דבריהם ושמרו הצטותם לעצור את הירדן עד

שפתי חכמים הקצר

דבר גדול הימנו, לכן הוסיף 'שדה' כלומר 'חלקת שדה'. וגם הוסיף
 שהיא חלקת 'קבורת' משה, ולא שיש לו שם חלקת שדה לנחלה (רא"ם).
 ט. הוצרך לזה, שלא תאמר ש'ספון' קאי על המחוקק שהוא טמון,
 רק קאי על מקום קבורתו, וכדכתיב (להלן לד ו) 'ולא ידע איש את קבורתו'
 (רא"ם). ע. ו'יתא ראשי עם', שעשה את התורה תרים תרים. 'צדקת ה'
 עשה', שאמר (לעיל טו ז) 'כי יהיה בך אביון' וגו' (ספרי). עא. פירוש,
 מחלקו של דן (מנח"י). עב. בלשון מקרא היא 'לשם', ובגמרא (בכורות
 נה.) נקראת 'מערת פמייאס'. וזה היה בחלקו של דן, כמו שמביא את
 הכתוב ויקראו ללשם דן (מנח"י). עג. בלומר, לפי שהיה בחלקו
 (מנח"י). עד. פירוש זינוקו של הנגר, שהולך דרך אספמא שהיה
 בחלקו, אותו נהר יוצא מן הבשן, פירוש שם מקום, ואינו מארצו של
 דן (מנח"י, ראה בבכורות נה.). עה. פירוש, נטל אורך מלא חבל, לפרוש

סד. דייק לפרש 'לצד מזרח', מפני שנחלתו היתה מעבר לירדן לצד
 מזרח, ואם כן אינו יכול להתרחב למערב תחומו דהא הירדן שם, אלא
 רק כלפי מזרח (רא"ם). סה. פירוש, לגבול האויבים, לכן צריכים
 להיות גבורים לקום כנגדם. וזהו ברכתו של משה ותפילתו על שבט
 דן, אבל לא שהיה בעצם גיבור, שהרי היה מן החלשים כדפירש לעיל
 (פסוק יח) שלכן נכפל שמו (קצ"מ). סו. רצונו לפרש דהוה כאילו אמר,
 וירא ראשית הכיבוש לו, שאין לך 'ראשית' במקרא שאינו רבוק לתיבה
 של אחריו (ראה בראשית א א וברש"י), ויש לך מקראות שמקצירן לשונם
 (רא"ם). סז. הוסיף תיבת 'ידע', לומר שידע בקבלה ששם תהיה חלקת
 קבורת משה. ולולי שהוסיף כן היה נראה, שכאשר בא ליטול חלקו כבר
 היתה שם קבורת משה, ואין זה אמת, שהרי באותו זמן עדיין היה משה
 קיים (רא"ם). סח. מפני שפשטות הכתוב 'חלקת' מורה על חלק מתוך

הערה

צדקת ה' עשה. שקיים מוצא שפתיו שאמר: (במדבר לב, יט.) "לא נשוב אל בתינו עד התנחל" וגו'.

וע"ד המדרש: וירא ראשית לו, העולם נברא בזכות משה שנקרא "ראשית" שנאמר: וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון.

וע"ד הקבלה: וירא ראשית לו, וירא מרחיב גד ראשית לו. ^{אוצר החכמה} והענין שנסתכל הקב"ה בחכמה שהיא ראשית כדי לברוא העולם, כי שם מדת ראשית בהויות שהיו בחכמה, ראה כי חלקו של משה הנקרא "מחוקק" ספון ונסתר שם כי הוא בכלל הראשית, ויתא ראשי עם, משם האציל המדות שקראן "ראשי עם" כלשון: (תהלים כד, ז.) "שאו שערים ראשיכם", צדקת ה' עשה ומשפטיו, התפארת והכבוד שנאצלו משם, וזה מבואר.

וענין המדרש וסודו במשה שנקרא "ראשית" על שם שהיתה נבואתו מתוך אספקלריא המאירה שהיא "ראשית" כי עד שם השיג, ומשם התנבא, כי כל מתנבא מתנבא מתוך מה שהשיג, ואע"פ שהתנבא מתוכה לא השיג מהותה, ועל זה בקש באמרו: (שמות לג, יח.) "הראני נא את כבודך", ולא נענה. ומה שנקרא "מחוקק" לפי שנבואתו של משה בשם הגדול ברחמים שמשם מצות עשה שהן רמ"ח, כי מצות עשה ולא תעשה כנגד התפארת והכבוד, ולפיכך נרשם מספר מצות עשה במלת "מחוקק" שהם כנגד השם המיוחד, ומספר מצות לא תעשה שס"ה שהן כנגד אל"ף דל"ת נרמז גם כן בפסוק: (דניאל ט, יט.) "אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה".

ונראה כי לזה רז אונקלוס במה שתרגם: ספרא רבא, שקרא המחוקק "הגדול" על שם שנבואתו בשם הגדול, והזכיר ישעיה הנביא ע"ה: (ישעיה לג, כב.) "כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו", ובאור הכתוב תמצאנו מפורש: ובסדר ממטה למעלה. ואע"פ שרש"י ז"ל פירש: מחוקקנו, לשון מושל, מלשון: (בראשית מט, י.) "ומחוקק מבין רגליו", מה שרמזתי הוא העיקר, ויונתן בן עוזיאל ע"ה מעיד על זה שפירוש: מחוקקנו נותן לנו דת, והוא שתרגם: ה' דייננא

דאפקנא בגבורתיה ממצרים מלפנא די יהב לנא אולפן אורייתא מסיני. וכן האמת כי התורה בשם הגדול נתנה.

ומבואן יש לך להתעורר בכתבי הקדש באותן דברים שנקראו בשם "גדול" כענין בית המקדש שנקרא "גדול", שנאמר: (מלכים ב כה, ט.) "ואת כל בית גדול שרף באש", וכן העובד המשרת שם נקרא: (במדבר לה, כח.) "הכהן הגדול", וכן הנהר שבארץ ישראל נקרא: (דברים א, ז.) "הנהר הגדול נהר פרת", וכן השם הגדול שהכהן הגדול עובד לפניו, שנאמר: (דברים יא, ז.) "את כל מעשה ה' הגדול", וכן במה שקורין חכמי האמת לשון "רבא" שהוא תרגום של גדול, כענין בקדיש: אמן יהא שמיה רבא מברך, וכן: יהא שלמה רבא, וכן קדוש היום שקורין "קדושא רבא", ולא כן של לילה, וכן ברכת היום של אהבת עולם אהבתנו שקורין "אהבה רבה", ולא כן של ערבית, וכן קורין ליום שביעי של ערבה "הושענא רבא" לפי שהוא תשלום כ"ו ימים שמבריאת העולם שנברא בכ"ה באלול, כל אלה אם תשכיל בהם תמצא כי דרך אחד להם, והבין זה.

דן גור אריה. (כב) ע"ד הפשט: המשילו בגבורה לגור אריה כאשר הוא מדלג מהר בשן. **וע"ד הקבלה:** נקרא דן כנגד מדת הדין, כי כן אמרה רחל עליו: (בראשית ל, ו.) "דנני אלהים", והמשילו משה בכרכתו לגור אריה כנגד מדת הדין של מעלה ששם צורת גור אריה, וזה מבואר.

נפתלי שבע רצון. (כג) על דרך הפשט: יהיה שבע רצון של הקב"ה, וכענין שהזכיר למעלה: ורצון שוכני סנה, ויהיה מלא ברכת ה' ויירש ים ודרום, וזה ירמוז אל נחלתו שהיא מערבית דרומית.

וע"ד הקבלה: נפתלי שבע רצון הממלא ברכת ה' שהיא "זאת", שנאמר: וזאת הברכה. ים ודרום, העוה"ב נמשל לים: (איוב יא, ט.) "ורחבה מן ים", העוה"ז לדרום, שנאמר: (יהושע טו, יט.) "כי ארץ הנגב נתתני", וזהו שדרשו בספר הבהיר: (ט.) ים ודרום ירשה, רש היה לו

המכריע ראשון רמז בלולב עצמו. ולפי חילוק שני הפירושים שפירשנו נחלקו חכמי הקבלה בפירוש "תרי וחד" אם הוא אחד למעלה ושנים למטה כפירוש החכם רבי עזרא ז"ל או שנים למעלה ואחד למטה כפירוש האחרון. ושני ערבות ללמודי יי' והאגודה מורה שהכל אחד. אמנם האתרוג אינו נאגד עמהם לסוד ידוע רמוז בדברינו ^{הפירוש} והלולב באמצען ולמעלה מכלן שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו (תהלים סח' ה') והוא מוקף מן הכל כד"א ועץ החיים בתוך הגן וראשו העולה למעלה רמז שהוא מתעלה בספירה ראשונה כי הוא ראש לה' ספירות אחרונות ושואב מחמשה ספירות ראשונות. זהו דעת הנכון לפי דעת רוב חכמי הקבלה:

^{אוצר החכמה}

אמנם יש מפרשים כי הלולב רומז ליסוד עולם ועליו נאמר אני כברוש רענן ממני פריך נמצא (הושע יד' ט') כי משם פורחין הנשמות שהם פירותיהן של ישראל ומקרא מסייען שנאמר **צדיק כתמר יפרח** (תהלים צב' יג') ולפי דבריהם יהיו הג' הדסים רומזים לשלשה אבות העליונים ואלו ואלו דברי אלהים חיים הן. והאתרוג רמז לשכינה ועל כן הוא בשמאל כי משם קבלתו והוא עשוי כלב כד"א **ויאמר יי' אל לבו וגם הירקות רומז לזה וזהו מאמרם עץ שטעם עזו ופריו שוה להורות על הייחוד. וטעם ניטלה פטמתו פסול כתב החכם רבי עזרא ז"ל כי העץ שבתוכו הוא כאשר יהיה האופן בתוך האופן. וצריך לסמוך האתרוג עם שאר המינין שלא להפרידה מן הבנין וסוד זה נגלה אלי בחלום בלילי י"ט הראשון של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הר' יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א והיה מרחיק הה' אחרונה מן הג' אותיות הראשונות ואמרתי לו מה זה עשית והשיב כך נוהגין במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם ואשתומם על המראה ואין מבין למחר בעת נטילת הלולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלתי אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו ורז"ל**

רמזו סוד זה בויקרא רבה אמרו שם פרי עץ הדר זה הקב"ה שנאמר הוד והדר לפניו. כפות תמרים זה הקב"ה שנאמר צדיק כתמר יפרח וענף עץ עבות זה הקב"ה שנאמר והוא עומד בין ההדסים פירוש תפארת בין חסד ופחד. וערבי נחל זה הקב"ה שנאמר סולו לרוכב בערבות. תראה שכל המינים הללו רומזים בשם ית'. ועתה אודיעך כוונה הנענועין וההקפה על דעת חכמי הקבלה אנו מנענעין לפני המלך שהוא התשובה להראות מלכותו בכל משלה וכל הנבראים נרתתים ממנו ומזדעזעים מלפניו כי ממנו נשתכלל הבנין ומנענעין לארבע רוחות העולם וכבר ידעת סודם. ומנין הנענועין שש אחד בשעת נטילה ראשונה. והשני בהודו תחלה. והשלישית והרביעית באנא. והחמישית והששית בהודו בסוף ושש נענועין בכל דבר רמז לו' קצוות. גם כל הנטילות שבחג ל"ו שנמצא שש בכל יום שהרי אחד מהן שבת שאין הנטילה דוחה אותו. ומקיפין בכל יום פעם אחת רמז כל הקפה אחת להויה אחת לצרף בכל אחת כל השבעה ולהקיפה בכולן וכשתבין טעם חלוק קרבנות החג תבין ההקפות. ובשביעי שבעה הקפות רמז לייחד כל הז' ומכאן תבין ענין יריחו. ועדין ארמזהו בגזירת השם. ולשון ערבי נחל יש מפרשים מלשון עריבות ומתיקות ונחל לצרור החיים כלומר שעריבין עליו והנכון הוא על דעת רז"ל שהוא מלשון עירוב. ור"ל כי אלו שתי המדות הנרמזים בשתי ערבות הם מתערבים במדה ההיא הנקראת נחל. וכל מדה נקראת נחל כאשר נבאר:

ספר הבהיר מאי פרי עץ הדר כדמתרגמינן אילנא דאתרוגא ומאי הדר היינו הדר הכל והיינו הדר דשיר השירים דכתיב בהו מי זאת הנשקפה כמו שחר (שה"ש י"י) והיינו על שם נקבה ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה ואמאי טעמא איקרי נקבה על שם שנקביה רחבים ויש לה נקבים יתירים

(א) עמוד ב, (ב) [דף כט:], (ג) [לקמן כט. וע"ש חוס' ד"ה לייט], (ד) סימן ט' פרק ד', (ה) תנחומא סוף פ' תצא, (ו) [כדל"ז שבת י"ב וסוטה ג.].

(א) תום' ד"ה קס"א
דרכי מאיר וכו' דהיינו
צע"ס אי נמי לא
מסתברא:

גמ' מפני חשד. עין
שם כג.:

(א) ואתה תנבא אליהם
את כל הדברים האלה
ואמרת אליהם "ו"
מקורם ישאג וממנו
קדשו יתן קולו ישאג
ישאג על גיהו הירד
בדרכים יענה אל כל
ישיב הארץ: [דמיון, כה, ל]

[illegible]

[לקמן 1].

ו' א' טוֹשֵׁעַ אוֹרֵחַ סִימָן
א' סֵעִיף ב' ג'
ה' ב' טוֹר אוֹרֵחַ סִי' כ"ו:
ז' ג' מִי' פִּי"ה מֵהֶל' חֲפֻלָּה
ה"ו ופִּי"ב מֵהֶל' רוּחַ
ושמרת נפש הלכה ו'
(סמ"ג) עשין ו' ו' ועשין
ע"מ) טוֹשֵׁעַ אוֹרֵחַ סִימָן ז'
סֵעִיף ו':

א בדפדפני ובכתיב
ובראשונים הגירסא
שהחריבתי את ביתי
ושפתי את היכלי
והגלית את בני לבין
אומות העולם (וגירסא
שלפנינו "לבנים
שבעונותיהם" הוא מן
הצנזור דק"ס), וכ"מ
(המשנה) (המשנה) (המשנה)

מנחם משיב נפש;
יבני מרשימי: [ג] ס"א
יפסוקי
[ק] **על הברב** יוני תמיס
סגורתי: נ"א צ"א ר"א
תמיס [קל] **בגיתן** [ג]
ש"א שמו **בגיתן**
[ו] **בכל הדפני** ועונן
אמן **הא שיה** **רבה**
מבדך, ומהחשיבה **גיה**
לפנינו **התמיס**
עיישי (רש"י): [ו] **בכתי**
הוא **לכ** **בדפוס**
ובדפוסים
המאזורים **הגיוה** **מה**
הוא **הראש** **שכח**
שאי **לדגור**, **ועיני**
רשיש **שכחא** **רשימתי**
לשונן **הוא** **כבד** **הוא**
לפי **מצלה** **במקום** **הוא**
נראה **רשישי** **הוא**
גודס **בנמ** **דאכא**
משפרות **באננה** **כי**
הזיב **דאכא** **ברקיע**
עני **רשישי**
ש"ל **גיתן**: [ג] **ג**
ש"ל **רשישי** **גיתס** **הוא**
גיתן: [ג] **ג** **דאכא**
נמי **באכא** **עד** **הוא**
לפי **הרשום** **הגיוה**
הבנו:

למאן דגני בבית אפ"ה. וא"ת והלא רבי אליעזר צעי (לקמן ד' ט:): עד שיכיר בין חכלה לברמי בק"ס של שחרית. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי יעלה עמוד השחר. קודם שיקום ויזמן עצמו כבר הגיע אותו עת: **ה"ה** ד' להחפצ"ה חפצ"ה קצרה. כלבורה משמע ששון זה הבינו. דהא קא צעי לקמן (ד' ט:) מצי איכא בין הבינו לתפלה שקצרה. א"כ לפי הקו' שפי' צבאן דהיינו הבינו קשה. אלא ע"כ היינו תפלה אחרינא כדמפרש לקמן ^ג זרי עומד מרובין וכו'. וגם על זה קשה דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של זרי עומד אלא צמקום סנה. ורבי יוסף ט"א הוה צמקום סנה פי' צמקום לסתמינן. ומדעבי לו שמא יסיקו ד' עוזברי דרביס ולא השיב שמא יהרואי לסתמיס. וגרסא לי כפ"ה תפלה קצרה דהכא היינו הבינו. ואע"ג דלייט עלה **אמרי** ^ג אמון דמתפלל הבינו. היינו דוקא צעיר אבל צדקה מוח. והא דלחמרי לקמן מצי איכא בין הבינו לתפלה אמרי. הכי אמר בין תפלה קצרה דלמר צ"ה תפלה השחר (ד' ט:): כגון זרי עומד וכו'. ^ג אבל דולא תפלה קצרה דהכא ^ג ^ב הבינו:

במחזור ויטרי^(ט) יהא שמייה רבא שזו
תפלה שאגו מתפללין שימלא שמו
לדברתיו^(ח) (ע"ה) כי די כס י
שלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד
שימחה זרעו של עמלק^(ז) ופירושו כן
יהא שמי"ה שס יה רבא כלומר שאגו
מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומצריך
לעולם היו תפלה אחת כלומר ומצריך
לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר
הבא יהא שמייה הגדול מצריך משמע
התפלה אחת היא ואינו רוצה לשמו
שיהא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו
הגדול מצריך וגם מה שאמר^(ז) העולם
בלקך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי
שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן
גמתי בלשון תרגום^(ז) שלא יצאו
המלאכים ויהיו מתקנאין בו וזה
נראה שהרי כמה תפלות יפות
בשם בלשון עברי אלא נראה כדאמרין
במחזור (דף מט.) אין העולם
מתקיים אלא אסדרא לקדושתא ואיהא
שמייה רבא דכתר אגדאם שהיו רגילין
ס שהיו הכל מבינים שזה היה לשון:

ה' י"ג: ואשח מספרת עם בעלה. כבר הגיע קרוב ליום וצני אדם ממעוררים משנתו והשוכבים יחד מספרים זה עם זה: הנה: מאי קא חשיב. סימניה הללו שנתן לנאשמותיו האלק יבין נגתו בנחתה. והאשחמורות או כסופן: אורחא הוא. זאת הסוככים: ושמו. והמחנן כמו לא יאמר לאדם לחצרו שמו לי בלד ע"ז פלונית (סנהדרין דף סג:) וצ"ק צפ' המוחל (דף י'): שמרה עומדת על פתח תורה. וכן ואציו שמר את הדבר (בראשית לו). שומר אמונים (ישעיהו יט): תפלה קצרה. [הבינונו י] ולקמן מפרש לה צפ' תפלת השמר (דף עט.). אשוי מכלל שמקלפין ואותו בביתו כך. אשוי כל זמן שהיה קלום זה בתוך בהמ"ק: מפני חשד. שלא יאמרו וזה מוכנת לו סס: ומפני ההפסולת. שזומת המורדה רעושה ומסוקן הוא פן תפול החומה עליו: תיפוק ליה. כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בנחת מהן ואם לא צא ללמדך שיש שעות שאין הטעם הזה ותרץ להניח שצילי זה: מצדמי

לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מציינים כולם ל

גמרו את התפילה אומר החזן קדיש, ואחר כך נפטרים העם לבתיהם¹ לשלום.

פירוש הקדיש

מח. פירוש^א של קדיש¹: יתגדל ויתקדש שמייה רבא, על שם המקרא הוסד, לפי שכתוב (יחזקאל לה, כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני עמים רבים וידעו כי אני יי'. במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, שאז יתגדל שמו של הקב"ה, כמה שנא' (עובדיה, כא) ועלו מושיעים בהר ציון וגומ', ונא' (זכריה יד, ט) ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד, כלומר אילו אותיות של שם קודש יצטרפו. וזהו פירושו, כלומר השם הנחצה לשנים² על השבועה שנשבע להלחם בעמלק, שנא' (שמות יז, טז) כי יד על כס יי'³, יהוה^ב לא נאמר אלא יי', כסא לא נאמר אלא כס, חסר א', כלומר^ג נשבע יי' בימינו ובכס' שלו שלעולם לא יתמלא שמו וכסאו^ד עד שינקום נקמתו בעמלק. משל למלך שפדה את בנו מבית האסורין והיה הבן הולך אצל אמו^ו ובאמצע הדרך פגעו ליסטים אחד תפסו ובזבזו והכהו מכת מרדות, כששמע המלך חרה לו עד מאד, אמר לו לא די לך^ז הצרות שסבל בני בבית האסורין אך לאחר שפדיתו בזרועי ובכחי הגדול בא עליו אותו ליסטים ובזבזו ואת אנשיו הרג ואת עצמו הכה עד מות, עמד והשליך הוא חותם שלו ונשבע שלעולם לא יקרא בשמו עד שינקם מאותו צורר, ולאחר שיתנקם יתמלא כס מלכותו ושמו הגדול יתגדל ויתייחד. כך נשבע הקב"ה שלא יתמלא שמו וכסאו עד שינקם מזרעו של עמלק^ח. ותפילה היא שאנו מתפללין על אותו השם שיתגדל, שבאותו גידול תלויה גאולתנו, דכתיב (עובדיה, כא) ועלו מושיעים בהר ציון וגו', ובאותו גידול וקידוש ימליך מלכותיה.

והכין^ט המלה⁴, יתגדל⁵ ויתקדש⁶ שמייה רבא, כלומר שם יי'^ז, כי שמייה זהו שם יי', ויתגדל יי' בור^ה,⁵ וביום יא' ההוא יהיה יהוה אחד ושמו

להשלים כסאו. וכי"א: בשבועה זו והאמ' בכס שלו. ו. אביו ככ"א (וא"ח). וכפא' כ"י אמו. ז. לך ככ"א: לי. ח. שינקם מזרעו של עמלק ככ"י. וכי"א: שיפרע מעמלק. וכי"מ: שינקם. ט. והכין המלה יתגדל. ככ"א: והכין המלה ומלכותיה כמו מלכות יה, יתגדל. י. ככ"א: שם יה רבהו (ואף שנוס' יפה היא, יפ' לפקפק אם היא נכונה, עי' בהערות. וגם ככ"א וכל זו ליחא לחינת "רבהו"). יא. ככ"י: כמה שנא' ביום.

מח. 1. כל הענין, בשנויי לשון, בפי' סידור התפילה לרוקח עמ' רנא, ובארוחת חיים, הל' קדיש ופירושו, וכלבו ס"ז. ומקצת הדברים גם באבודרהם, ירושלים תשכ"ג עמ' סו. והנה השיטה המובאת כאן היא שיטת "מחזור ויטרי" שהביא התוס' ברכות ג, א ד"ה ועונין, דהקדיש מכוון אל גידול שמו של הקב"ה שנחסר במלחמת עמלק. אלא שיש שינוי גדול בין מה שמובא שם לבין המאמר שלפנינו, ובאמת אין שום קושיא על רבינו, ואדרבה לשון הגמ' מדוקדק יותר לדבריו, וכמו

שינויי נוסחאות

ח. לבתיהם ככ"ל כלל. וכי"מ: איש לביתו. מח. א. מכאן עד 'מלאתי במדרג משלי', בשני כ"י – כ"י וכי"מ. והלקו הראשון עד 'וכשומעים ורואים מלאכי השנה', גם ככ"א. וככ"ל ^{שם} מקוול ותמליתי של ענין הארמיה והעברית בקדיש. בהעמקת סי' זה העדפנו דרך כלל את הנוסח המתאים לזה שגארוחת חיים וכל זו. ב. יהוה לא נאמר ... חסר א' מכי"א (וא"ח). וככ"י וכי"מ כסגנונות אחרים. ג. כלומר ככ"י: כמו שנא'. וכי"מ ליחא (וככ"ה כמו שהעמקנו מכי"א). ד. ובכס ככ"א (וא"ח). וככ"י וכי"מ: ובכסא. ה. שמו וכסאו כ"ה ככ"א. ובכל כ"ה נוספו כאן תיבות מיוחדות שקשה להלכס, ככ"י: שמו בשבועה זו והא' בכס שלו כלומר להשלים שמו וכסאו. וכי"מ: שמו בשבועה זו [...]. כס שלו

מפני הגשמים: והזקנים. הדואגים שלא ידחפוס למחר כשיצטוו לקחת איש לולב: ומלמד. בית דין לא כל העם לומר אם יצא לולב אל יד חביו הרי הוא שלו צמתה, כדי שלא יהא אלו לא גזול ולא שאל: ה נקרא מוצא. בגמ' אומר ששמו קלני"א, ועוד היום כך שמו, והערה מליה שם. והמקום רחוק מירושלים מעט. ופירוש קלני"א, חפשי ממם. ולפיכך נקרא מוצא, שהיה מוצא ממם המלך נצטל הערצה שלוקחים משם: מורביות. ענפים גדולים גביהם אחת עשרה אמה, ומניחים אותם על יסוד המזבח וראשיתן זקופין ומוטין על המזבח אמה: אני וזה. גימטריא אלה ה'. ועוד הם שני שמות ששם ע"צ. פירוש אחר, מי שאני והוא נצרה, על דרך עמו אנכי נצרה, הושיעה נא:

והזקנים מניחין את שלהן בלשכה. ומלמדים אותם לומר, כל מי ששמוע לולב בידו, הרי הוא לו במתנה. לאחר משכימין ובאין, והחונן זורקין אותם לפניהם. והן מחטפין ומכין איש את חברו. וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו: ה מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מרביות של ערבה, ובאין חוקפין אותן בצדי המזבח, וראשיתן כפופין על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים, אנה ה' הושיעה נא, אנה ה' הצליחה נא. רבי יהודה אומר, אני והו הושיעה נא. ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן, מה הן אומרים, יופי לך מזבח, יופי לך מזבח. רבי אליעזר אומר, ליה ולך, מזבח. ליה ולך, מזבח:

תוספות יום טוב

בזוהר פרשת בראשית דנחלק לשנים. גם במסורה נחמיה ב' קחשיב ליה אבל מה

דלא חשיב שם. גם לי גם לך לא. דמלכין א' ג'. הא ודאי השמטת המעתיקים. או המדפיסים. וכן נמי צריך להיות ו' פסוקים וכן נמסרו ו' פסוקים במסרה קטנה בפ' ושלח. ובשמואל א' כ' כ"ט והרי שנים בתורה. ובנביאים נמצאים אראה יה יה בארץ החיים בישיעה. ובכתובים מן המצר קראתי יה. ענני במרחב יה. ומכל אלו ענין הרואות כי זה השם ראוי לאמרו ולהזכירו בתפלה. שכן הוזכר על מפתח של מצרים. ושל עמלק. ורופאת חזקיה. ובתפלה ההלל מן המצר. ומה שהביא ראיה מחלוקת רבי יהודה ותנא קמא אני ואמר דרכו משך ראיה דכמו דפליגי רבי יהודה ות"ק חד אמר שמוזכר השם וחד אמר בכינוי. הכי נמי ת"ק ור"א. אלא ת"ק דר"א ס"ל כרבי יהודה ורבי אליעזר כהנא קמא דר"א. וכיון דת"ק דר"א סובר שמוזכר השם לא ה"ל לר"א לחלוק לעיל משום דסובר כח"ק. ועוד דאין ליאמל לן דהני תלמידי פירוש שכתב הר"ב בטעמו של רבי יהודה דפליגי. ולפיכך סובר דטעמו להזכיר רק כינוי דאפשר וקרוב לשמוע דכבולוהו פירוש נחמיה רבי יהודה וכיון שיש בכינוי אלו כל הני טעמי. סובר דיותר ראוי לאומרו. ולא מפני שאין ראוי להזכיר שם העצם. ובלי ספק עוד לו טעם. או טעמים נסתרים ממנו וגלויים לרואי השמש ואור החכמה. ועוד מהיכי חיתו שרי"י יחוש לנחמיה שם העצם בתפלה ובלשון הכתוב משם. אנה ה' הושיעה נא ובמקום הקדוש והנורא הזה אשר עליי נאמר בכל מקום אשר אוכיר את שמי. ועוד למה יזכיר [ליה] בלשון ארמית. ומיד למזבח בלשון עברית. ועוד דכפי הפירוש שבגמרא הכל בלשון עברית חוץ מחיבה זו. וקשיא למה. ועוד דריתא בהקדמות בארנו ל"ספר גבורות ה'. וכן בספר דרך חיים. שכתב פז"ר ויהיטא. ולפי דרכו. שלכן אמרו עומדים צופים ומשתחוים רווחים שהוא בהשתחויה. כדאמר' ליה אנו משתחוים וכתוב ענני במרחב יה שמה השם ההרמבה. הנה במזרח מדבריו שכן היא גירסתו. ולא כדברי בעל כף נחת. גם עיין עוד במשנה ד' פ' דלקמן מ"ש שם בס"ד. ועוד שמוע את אשר אגיד לך רב יקר שמעתי מפי חכם מחכמי הדור שמו מהר"ר מאיר באך יצ"ו. אמר כי שם ההוי"ה הנכבד והנורא בנקודותיו הידועות ראוי לחקור על שרשו ואמר כי שרשו הם שתי אותיות האחרונות ושהוא עתיד מבני הפעיל כמו יהודה לתפלה נחמיה י"א. וכמו ולי יהושע עתיד. וכמו שבאלו הוי"ו היא נהפכה להיות י"ו. השרש ידה ישע כי כן משפט העתידים מנחי י"ד בזה הבנין כן וי"ו שבשם אמתתו יו"ד. אלא שממשפט הלשון הקדוש. נהפכה להיות בזה הבנין. ואע"פ שי"ל כי לא נהפכה ושרשו זה ויהיה כפירושם ז"ל לשון שמחה כמאמרם [איכה] רבתי פסוק היו צויתן בין וי לזה נמלט ר' יוחנן בן זכאי. אבל האקמן תהי' לנקבה. להקרב אליו שהשרש יה והוא השם שהוא קדוש ואינו נמחק ובוה השם בן ד' בא בעתיד ופירוש השם יה כתרנומו דחילו ויאמר נא שהוא עתיד להטיל אימה יתירה על הבריות כע"ד ואין סתירה לדבריו בעל ספ"ר. שכתב שמה הזה לא נגזר שום פעל. כי הוא דיבר ככתבו. מבלי שהביט על שרשו. [ומצאנו] להראב"ע בפירושו לפסוק עזי וגו' שבשירת הים שכתב בזה הלשון. ובעבור כי מלת אהיה ידוע בלשון. הוצרך להחליף הוי"ו בוי"ו בשם המכבד ע"כ] ובכן אפרין נמטייה. ובא נא וראה כמה צדקו דבריו. שהרי אמרו ז"ל בפסוק כי יד על כס יה. שאין השם שלם עד שימחה ויעז על עמלק. והרי ע"י משה רבינו עליי השלום באנו זה הכתוב אשאלך והודיעני מה זה שנשבע שאין השם שלם. והיה בזמן המשכן ואחריו שני מקדשים וכמה פעמים נזכר בתורה השם השלם. ואילו זה השם יה לא בא בתורה אלא פעמיים. אבל לפי הדברים הללו הענין כמשמעו שהשם השלם הוא הוראה על שיטיל אימה על הבריות לעתיד. וביאר עכשיו שבכונה זו ששלמותו זה לא תהיה אלא לעתיד אחר נקמת עמלק. ואילו לא ביאר בכאן. לא היינו יודעים מהשם עצמו שהוא עתיד על איזה עתיד שהוא אומר. שיש מחר שהוא לאחר זמן. יש מחר שהוא לאחר זמן. ומעכשיו וכינוי לדין שזה השם הוזכר עכשיו במקדש. הוא וזה אחר. שלא בלבד שהוא קדוש שאינו נמחק. כי אם גם זאת שהוא שרש השם הגדול והנורא. ואתה קורא יידי ומשכיל. הסכת ושמע דרו"ל על שם הזה היה היה ויהיה שאמנם שלשם הם אינם לך יהיה. אבל בהסיר יו"ד העתיד. כן היה. כי היה בחולם ה"א ענינו כמה היה וזה אנה מוצא (שמות ט') הנה די ה' היה במקום. ואם בעל נפש אנה ועמדת בסוד ה' תדע מן מוצא דבר כי זה השם בן שתי אותיות הוא ראשית הגלוי. והשם בן ד' אותיות סדר המרכבה. ואמרו האבות הן הן המרכבה: [אמר יו"ט אחר הרבה שנים שכתבתי להא דלעיל להכחא כרבא דבתראה הוא

כדי שיראו העם שלא הגיע זמן איסור חמץ. וה"ז גרסין גג במשנה ד' פ"ח דשקלים. ולא כמו שהועתק בספרי הרמב"ם בפרק ד' מהלכות כלי המקדש גב: ומלמד דין כו'. אבל במשנה י"ג דפ' דלעיל לא הוצרכו ללמד דבגבולין היה כמ"ש ולא היה העם רב. ולקמן במורביות נמי לא הוצרכו ללמד. מהאי טעמא לפרש"י דלעיל שהיו רק כהנים. ולהר"ן והרמב"ם היינו טעמא דערבה שלוחי ב"ד הביאום. ואין אחד מהן זוכה בה עד למחרת. וכ"כ תוס' סוף דמ"ג: ה מורביות. פ"י הר"ב ענפים גדולים. עיין מ"ש במשנה ה' פ"ג דשבועות: וזקופין אותן בצדי המזבח. היינו לאחר שהקיפוהו פעם אחת. כיצד הוסיפו: ולהרמב"ם שכתבתי לשונו במשנה ג' נראה דזקופה היתה מתחלה. ואח"כ נוטלין. כלומר כמו נוטלין לולב ועוד נראה מלשונו שם דלא הקיפו אלא בלולב: וראשיתן כפופין ע"ג המזבח. יליף לה בגמרא מדכתוב (תהלים קי"ח) אסרו חג בעבדותי עד קרנות המזבח ופירש"י אסרו כמו הקיפו. אסרי לגפן הברוסות: מ"ט) תרגום יסחר ישראל. בעבדותי באילנות כמו ובין עבדותי היתה צמרתו (יחזקאל ל"א). עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח. ועיין משנה ג' דהל"מ אלא דאסמכוהו אקרא. ומ"ש הר"ב שהיו גדולים י"א אמה. ומוטין על המזבח אמה. כדאיתא בגמ'. דאסרו מנח לה ועוד נראה מלשון ה' היסוד עד גגו שהוא מקום הקרנות ה' אמות. כדנתן בפ"ג מדרות ומפני שהסוכה בולט אמה כדנתן ההם הוצרך למושכן לשפת כניסת היסוד ונמצא שפני ההטיה לא נשאר רק ב' אמות בקרוב והיו כפופים אותן ב' אמות: תקעו והריעו ותקעו. לשון הרמב"ם בהלכות לולב בעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה תוקעים וכו'. וכתבו תוס' משום שמחה ובה"פ ח"ג מפרש רש"י ברי"ה יליף לכל תקיעות פשוטות ופשוטות לאחריה: מקיפין. במשנה ג' פ"י הר"ב כמ"ד בגמרא בערבה. והרמב"ם כתב כמ"ד דהיו מקיפים בלולביהם. ומיהו המקיפין לא היו אלא כהנים לכ"ע שאע"פ שישאר לכנס לצורך מצוה לעזרת כהנים מ"מ בין האולם ולמזבח אינו נכנס. כדנתן סוף פ"ק דכלים. והכי מפרש בגמרא: א"י וזה. פ"י הר"ב שני שמות של ע"ב. הנקובין בויסע. ויבא. ויט. בפרשת בשלח. דכל אחד יש בו ע"ב אותיות. ומהן שם המפורש אות ראשונה של פסוק ראשון. ואחרונה של אמצעי. וראשונה של אחרון. וכן בזה הסדר כולן. השם הראשון והו' וי"ו של יוסע ה"א דכל הלילה וי"ו ויט. שם הליז. הוא אני. אלף דישארל כלן ראשונה דהענין בחשבון של מפרע וי"ד דרוח קדים כן פירש"י. וכאשר נעשה שתי מערכות מאלו השמות יהיה השם הליז. הראשון ממערכה השנייה ונמצא שאלו שני שמות אלו והו הם הראשונים לשתיים המערכות. והקדים שם אני שהוא ראשית מערכה שניה כדרך אני ראשון ואני אחרון. שוב מצאתי חלוקת שם ע"ב לחצאין בספר הבהיר הביאו הספ"ד והנאני וכתב החוספות ואמרו שתי שמות הללו משום דדרשינן באיכה רבתי קרא דיוחזקאל (א) ואני בתוך הגולה וקרא דכתיב בירמיה (מ) והוא אסור בויקים כביכול הוא בעצמו והיינו הושיעא שיושיע יצום: ואתוה השם ואומרים אנה ה' הושיעה נא. יופי לך מזבח. הוי"ו של אנו עושין לך שאתה מכפר עלינו. רש"י בגמרא: ליה ולך מזבח. פירשו בגמ' דה"ק ליה אנה מודים ולך אנו משבחים. ליה אנה מודים ולך אנו מקלסים. ופירש"י ליה אנו מודים שהוא אלהינו. מודים לאו לשון הוד אלא לשון תודה שאנו מודים בו ולא כופרים. ולך אנו משבחים שאתה חביב לפניי לכפר עלינו. ע"כ. מודים לבעל כף נחת שכתב וז"ל ליה למי שהזכיר בסמוך אני והו הושיעה נא. ואית דגרסי ליה שם יו"ד ה"א. ואינו נראה דלמה לנו להזכיר כאן זה השם מה שלא הזכיר בכל המשנה ולא בכל התורה כי אם פעם אחת. ועוד שהו מחלוקת ר' יהודה עם תנא קמא. שתנא קמא אומר שבהקפת המזבח היו מוזכרין שם עצמות השם ואומרים אנה ה' הושיעה נא. ור' יהודה אומר שלא היו מוזכרין אותו כי אם בכנוי הו ואם בהקפה עצמה שהיא מצוה וכעין תפלה לא היו מוזכרין עצמות השם. כל שכן בפטירה שאין כאן לא מצוה ולא תפלה. עכ"ל. ואין אני מודה לו בזה כלל. אלא כאית דגרסי דהכי נהגי עלמא בסדר ההושענות שהנביא הפיטן לו ה' הקולס בפיטו. וכן מנוקד בסידורים חדשים גם ישינו וישינו שלא הזכיר בתורה כי אם פעם אחת. לא ידעתי איזה שזכר ואיזה ששכח ששנים בתורה בפ"א בבשלח. בשירה עזי ומרת יה. ובסוף בשלח כי יד על כס יה. [*דהלכה כרבא דבתראה הוא וס"ל בפרק ע"פ דף קי"ז דכס יד נחלק לשנים דמה שכתב בגמרא אנה ה' קודם רב. ודאי טעות מהמדיפטים הוא. ודברא צ"ל רב ורב צ"ל רבא. והא דבמסורה מלכין א' ג'. לא קחשיב ליה בהדי פסוקים דאית בהון ה' מליך נודפין מן ב' אחרון. ואולה לה כרבי יוחנן ורב דס"ל דשם אחר הן. אבל ההלכה ודאי כרבא דבתראה הוא. וכן מוכח מפירש"י פרשת בשלח. גם

לו כִּי־יִדִין יְהוָה עִמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי
 יֵרָאֶה כִּי־אֵזְלָת יָד וְאִפֹּס עֲצוּר וְעִזּוּב:
 לו וְאָמַר אִי אֱלֹהֵימוֹ צוּר חֲסִיו בּוֹ: לֹא אֲשֶׁר
 חָלַב זִבְחֵימוֹ יֹאכְלֻוּ יִשְׁתּוּ יִין נְסִיכָם יִקְוֹמוּ
 וַיַּעֲזֹרְכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה: **לֹא רְאוּ | עֵתָה**
כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֱמִית
וְאֶחֱיָה מִחֲצָתִי וְאֲנִי אֶרְפָּא וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל:
 שִׁשִּׁי מ כִּי־אֲשָׂא אֶל־שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חִי
 אֲנֹכִי לְעֹלָם: מֵא אִם־שְׁנוֹתִי בָרַק חֲרָבִי
 וְתֹאחֲזוּ בְּמִשְׁפַּט יָדִי אֲשִׁיב נֶקֶם לְצָרִי

לו ארי ידין יי דינא דעמא ופרענות
 עבדוהי צדיקא יתפרע ארי גלי
 קדמוהי דבעדן דתתקף עליהון
 מחת סנאה יהון מטלטלין
 ושביקין: לו ויימר אן דחלתהון
 תקיפא דהון דחיצין בה: לו די
 תרב נכסתהון הון אכלין שתן
 חמר נספיהון יקומון כען
 ויסעדונכון יהון עליכון מגן:
 לו חזו כען ארי אנא אנא הוא
 ולית אלה בר מני אנא ממית ומחי
 מחינא ואף מסינא ולית מן ידי
 משיזב: ט ארי אתקנית בשמיא
 בית שכןתי ואמרית קים אנא
 לעלמי: מא אם על חד תרין כחזו
 ברקא מסוף שמיא ועד סוף
 שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא
 ידי אתיב פרענותא לשנאי

רש"י

כלומר שהיו צמוחין צו להגן עליהם מן הרעה: (לח) אשר
 חלב זבחימו. היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריצין
 לפניהם, ושומין יין נסיכס: ידי עליכם סתרה. אותו
 הצור יהיה לכם מחסה ומסמור: (לט) ראו עתה. הבינו
 מן הפורעניות שהצאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן
 התשועה שאושיעכם ואין מושיע צדי: אני אני הוא. אני
 להשפיל ואני להרים" (ראה ספרי שבת): ואין אלהים עמדי.
 עומד כנגדי למחות. עמדי דוגמתי וכמוני: ואין מידי
 מצייל. הפושעים צי: (מ) כי אשא אל שמים ידי. כי
 צחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשזועה"י: ואמרתי חי
 אנכי. לשון שזועה הוא, [כמו מי אני נאם ה' אם לא פאשר
 דצרכס צאנני (במדבר יד כח), אף כאן] אני נשבע מי אנכי:
 (מא) אם שנותי ברק חרבי. אם אשנני את להז חרבי,
 למען היות לה ברק. פלגדו"ר: ותאחזו במשפט ידי.
 להניח מדת רחמים. צאוצי שהרעו לכסי, אשנני קנפסי
 מעט וקמה עזרו לרעה (זכריה א טו), דבר אחר, ומאחז ידי את
 מדת המשפט להחזיק בה לנקום נקם: אשיב נקם וגו'.
 למדו רבותינו צאגדה מחוך לשון המקרא שאמר ומאחז
 במשפט ידי, לא כמדת צר ודס מדת הקדוש צרוך הוא,

מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיצאו עליהם ככלות
 הפורענות, ככל אשר אמר למעלה (לעיל ל ב-א) וקיה כי יצאו
 עליך וגו' הפרכה והקללה וגו' ושצ ה' אלהיך את שצותך
 וגו': (לו) כי ידין ה' עמו. כשישפוט אותם ביסורין הללו
 האמורים עליהם, כמו פי צס ידין עמים (איוב לו לא), ייסר
 עמים. כי זה אינו משמש לשון 'דהא', לתת טעם לדברים של
 מעלה, אלא לשון מחלת דבור, כמו פי קצאו אל הארץ (ויקרא
 כה ג), כשיצאו עליהם משפטים הללו, ויחננס הקדוש צרוך
 הוא על עצדיו לשזב ולרחס עליהם"י: יתנחם. לשון הפך
 המחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי אזלת יד.
 כשיראה כי יד האויצ הולכת וחוקת מאלד עליהם"י, ואפס
 צהס עזור ועזוב: עצור. נושע על ידי עזר ומושל שיעזור
 צהס: עזוב. על ידי עוזב. 'עזר' הוא המושל העוזר צעס
 שלא ילכו מפוזרים צלחס לצצא על האויצ, צלע"ז
 מיינטינדו"ר. עזור הוא הנושע צמעזור המושל. עוזב מחוך,
 כמו ויעזבו ירושלם עד החוקמה (נחמיה ג ט), איה לא עוצה עיר
 קהלה (ינמיה מט כח), אינפולקצי"ר: (לו) ואמר. הקדוש צרוך
 הוא עליהם: אי אלהימו. עצודת אלילים שעצדו: צור
 חסיו בו. הסלע שהיו מתכסין צו מפני החמה והלנה,

שפתי חכמים הקצור

(ישעיה סו א) 'השמים כסאי', וזהו השבועה אשר נשבע ה' באפו בשמים
 ובחיי העולמים (מנח"י עפ"י ראיה). עו. ושרשו הוא 'שנן' מן
 הכפולים (בא"ר). כי לפי התרגום דתרגם 'על חד תרין' שרשו הוא
 'שנה', ופירושו אם אשנה להראות ברק חרבי עוד הפעם, ובא פה
 בפועל. עו. פירוש, להניח ולעזוב מדת הרחמים באויבי אשר הרבו
 להרע אתכם, ותתפרש 'ותאחז במשפט ידי' אשר המשפט יצוה לבלי
 להשתמש עוד ברחמים. ולפי פירוש השני יתפרש 'ותאחז במשפט ידי'
 לאחז במשפט ולנקום מהם. ולדעת מהר"ל האי דבר אחר הוא טעות

עב. ויתפרש הכתוב, 'כי ידין ה' עמו' וישפוט אותם ביסורים, אז לאחר
 מכן יעל עבדיו יתנחם, ישוב וירחם עליהם (מנח"י). עג. כי דבר
 המתהלך הלאה, ימשיך ויתחזק עוד. וזה שאמר הכתוב כי יד האויב
 הולכת ומתגברת, 'ואפס' [תם וגמל] בהן 'עצור' לאספס ולקצצם יחד,
 ו'עזוב' להושיעם בעצתו. עד. ולכן כתיב שתי פעמים 'אני' (מנח"י).
 עה. כי ה' אשר הוא רוכב שמים וגבוה מכל גבוהים איך יאמר 'כי אשא
 אל שמים ידי' והשמים שפלים ממנו, לכן מפרש 'כי אשא אל שמים'
 ידי' הכוונה אל עצמי, וכינה עצמו 'שמים' מפני ששם כסאו כמו שכתוב

כתיב [שמואל-א ב, י]: "ה' יחתו מריביו" נאמר על אדום שהוא מריב תמיד עם ה' כמש"ל [שם פסוק ג] שבארבעה עיתים התעורר על ה' ועל עמו, ואמר "יחתו" שישבר מעצמו וכמ"ש בדניאל [ב, לד]: "חזה הוית עד די התגזרת אבן די לא בידין כו" ע"ש. ואמר ה' לומר שהשם יתברך בעצמו ילחם עמו כמ"ש [ישעיה סג, ג]: "פורה דרכתי לבדי". ואמר "מריביו" לשון רבים כמ"ש חז"ל [זוהר ח"ב נח, ב] אף על פי שכל אחד הרע בשעתו, לעתיד לבא אוסף את כולם אנדרינוס ואספסינוס וילחם עמהם כולם יחד, והתחיל באדום לבדו כמ"ש חז"ל "באתר דנא חזה הוית בחזוי ליליא וארו חיוה רביעאה דחילה כו" [דניאל ז, ז] ראה עליו בחלום אחד וג' מלכים הא' בחלום אחר. ודרשו רז"ל לפי שאדום קשה מכולם.

הטעם, לפי שב' הנפלאות שיהיו בעת הקץ לא יהיה הפסק רב ביניהם כמ"ש: 'וחש עתידות למו', אפשר שהוא קרוב לב' אלפים שנה זמן הגלות והוא אומר וחש עתידות למו. וביאורו, כי העתידות לבא עלינו בזמן הקץ הנסים והנפלאות יהיו בזמן מעט ולא יתמהמה, לכן אמר על אדום בפני עצמו עד זמן הקץ במהרה בימינו "וירם קרן משיחו". (ביאור הגר"א שמואל שם)

[לב, לז] צור חסיו בו.

ו'צור' נאמר על מי שבוטחים בו הנעזרים על ידו, כמ"ש: 'צור חסיו בו'. "חלב זבחימו" כו' [פסוק לח]. וכמ"ש [ירמיה ז, ט-י]: "הגנוב רצוח כו' ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה כו' ואמרתם נצלנו". כי בית המקדש היה מציל ומגין עליהם מכל צרה ובו חסיו. [עין תהלים קיח, ט בד"ה טוב לחסות בה' מביאור הגר"א משל]. (ביאור הגר"א שמואל-א ב, ב)

[לב, לט] ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי וגו'.

לכאורה אין לו שייכות להענין שלפניו, וגם מה דייק במלת 'עתה', ועוד למה כפל תיבת 'אני'.

וי"ל דהענין הוא על פי מה דאיתא בספר מגלה עמוקות, שיש תשע מאות חמישים וחמשה רקיעים, ובתשע מאות רקיעים נמצאים שם מלאכים גבוהים מעל גבוהים, לבד מן חמישים וחמשה רקיעים העליונים ששם אין רשות לשום מלאך, והם בלתי לה' לבדו, וסימנך [דברים י, יד]: "הן לה' אלהיך" וכו', ע"ש.

והנה משה רבינו ע"ה בקע בתפילתו כל הרקיעים, ובמה בקע אותם בהפסוקים של משנה תורה, כי במשנה תורה יש תשע מאות חמישים וחמשה פסוקים, והנה מתחילת הספר עד הפסוק 'ראו עתה' הוא במספר תשע מאות פסוקים, ומפסוק 'ראו עתה' עד סיום התורה יש חמישים וחמשה פסוקים, ולכן כאשר בקע משה רבינו ע"ה תשע מאות רקיעים על ידי התשע מאות פסוקים הנז"ל עד הפסוק 'ראו עתה', אז ראה גם מלאכים שרפים ואופנים, אבל כשהגיע לפסוק זה ופתח הרקיע הראשון מן

החמישים וחמשה רקיעים העליונים ששם לא נמצא שום מלאך, ע"כ אמר משה רבינו ע"ה 'ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי'.
(קול אליהו - קול דודי. אדרת אליהו בהשמטות)

[לב, מט] עלה אל הר העברים הזה ... וראה את ארץ כנען.
כתיב [חבקוק ג, ו]: "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים". פירוש, אח"כ כשבאו לערבות מואב ועמדו שם מדדו את ארץ ישראל, כמ"ש בפרשת מסעי [במדבר לד, ב-ג]: "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה כו'. והיה לכם פאת נגב" כו'. ואמר שם כל גבולי ארץ ישראל. "ראה ויתר גוים" - אח"כ כשאמר הקב"ה למשה לעלות בהר ולראות הארץ, כיון שראה אותם תיכף סר צילם מעליהם [עפ"י במדבר יד, ט] והיו כמו מתים, וכמ"ש במדרש עשה משה בראיתו מה שלא עשה [יהושע] במלחמתו [עיין ספרי פרשת פנחס קלן], וז"ש "ראה" כיון שראה אותם משה ע"י הקב"ה שהראה אותם, תיכף "ויתר גוים".
(ביאור הגר"א חבקוק שם)

פרשת וזאת הברכה

[לג, א] משה איש האלהים.
ומשה אביר הנביאים אף כי היה בשר ודם, היה גופו הקדוש ספיר זך ובהיר כעצם השמים לטוהר, וכאחד מצבא המרום במרום היה אף בעת הלך אתנו עלי אדמות, וע"כ נקרא משה 'איש האלהים' כמ"ש רז"ל [מד"ר דברים פ"א פרשת ברכה] מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה אלהים. [עיין אדרת אליהו כאן; בראשית א, ב בד"ה ורוח אלהים. להלן תהלים לג, יד בד"ה ממכון שבתו השגח].
(סערת אליהו)

[לג, ב] ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרכבות קדש מימינו אש דת למו.

הנה איתא ברז"ל [מכילתא יתרו מסכתא דבחדש פרשה ה] כשבא הקב"ה ליתן תורה לישראל החזירה על כל אומה ולשון ושאלו מה כתיב בה, לעשו השיב דכתיב בה [שמות כ, יג]: "לא תרצח", לישמעאל השיב דכתיב בה [שם]: "לא תגנוב", ואמרו שאינם חפצים לקבלה, לישראל פתח הקב"ה [שמות כ, ב]: מ"אנכי ה' אלהיך", הראה להם לוח הימיני, משא"כ לעשו וישמעאל הראה להם תחילה לוח השמאלי [כדרך שהם קורין משמאל לימין, לא כדרך שאנו כותבין וקורין מימין לשמאל] 'לא תרצח' 'לא תנאף', וזהו 'מימינו - אש דת למו', פירוש, לישראל נתן מימינו של דת.

מימות עולם: אֱלֹהֵי עוֹלָם. בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ.
 אֲדוֹן עֲזָנוּ. צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ. מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ. מְשַׁגֵּב בְּעֵדְנוּ: אֵין
 בְּעֶרְכְּךָ. וְאֵין זוֹלָתְךָ. אָפֶס בְּלָתְךָ וּמִי דוֹמָה לָךְ. אֵין
 בְּעֶרְכְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָם הָיָה. וְאֵין זוֹלָתְךָ מִלְּכֵנוּ
 לַחַי הָעוֹלָם הַבֹּא. אָפֶס בְּלָתְךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימּוֹת הַמָּשִׁיחַ.
 וְאֵין דוֹמָה לָךְ מוֹשִׁיעֵנוּ לַתְּחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבָרָךְ בְּפִי
 כָּל נְשָׁמָה. גָּדְלוֹ וְטוֹבוֹ מְלֵא עוֹלָם. דַּעַת
 וְתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ: **הַמִּתְנַאֵה עַל חֵיוֹת**
הַקָּדָשׁ. וְנִהְדָּר בְּכְבוֹד עַל הַמְרַבָּה. וְכוֹת
וּמִישׁוֹר לִפְנֵי כְסֹאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ:
 טוֹבִים מְאֻדּוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יִצְרָם בְּדַעַת
 בְּבִינָה וּבְהַשְׁכֵּל. כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לְהֵיוֹת
 מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל: מְלָאִים זִיו וּמְפִיקִים נֹגֶה.
 נֶאֱדָה זִיוָם בְּכָל הָעוֹלָם. שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׁים
 בְּבוֹאָם. עֹשִׂים בְּאִימָה רָצוֹן קוֹנֵם: פֶּאֶר וְכְבוֹד
 נוֹתְנִים לְשֵׁמוֹ. צִהְלָה וְרָנָה לְזִכַּר מַלְכוּתוֹ. קָרָא

עוֹלָם. בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֲזָנוּ. צוּר מְשַׁגְּבֵנוּ.
 מִגֵּן יִשְׁעֵנוּ. מְשַׁגֵּב בְּעֵדְנוּ: אֵל בָּרוּךְ גָּדוֹל דָּעָה. הַכִּין וּפָעַל
 זִהְרֵי חֶמֶה. טוֹב יִצַּר כְּבוֹד לְשֵׁמוֹ. מְאֻדּוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֲזוֹ.

בחזרת הש"ץ אומרים כאן קדושה

בְּתָר יִתְּנוּ לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְלָאכִים הַמוֹנִי מַעֲלָה. עִם עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל קְבוּצֵי מִטָּה: יַחַד כָּלָם קִדְּשָׁה לָךְ יִשְׁלְשׁוּ בְּדָבָר
הָאֶמּוּר עַל יַד נְבִיאָךְ וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר: קו"ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ
קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: חזן **כְּבוֹדוֹ מְלֵא עוֹלָם.**
מִשְׁרֵתֵינוּ שׂוֹאֵלִים זֶה לָזֶה אֵיזָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ. לְעַמְתָּם
מִשְׁפָּחִים וְאוֹמְרִים: קו"ח **כְּרוֹךְ כְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:** חזן **מִמְּקוֹמוֹ הוּא**
יָפֵן בְּרַחֲמָיו לְעַמּוֹ. וַיַּחֲזֶן עִם הַמִּיֻּחָדִים שְׁמוֹ עָרֵב וּבּוֹקֵר בְּכָל יוֹם
תָּמִיד. פְּעָמִים בְּאַהֲבָה שָׁמַע אוֹמְרִים: קו"ח שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד: חזן **הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אֲבִינוּ.** הוּא מְלַכְנוּ הוּא
מוֹשִׁיעֵנוּ. וְהוּא יוֹשִׁיעֵנוּ וַיַּגְאֲלֵנוּ שְׁנִית וַיִּשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שְׁנִית לְעֵינֵי
כָּל חַי לֵאמֹר. הֵן גָּאֲלָתִי אֶתְכֶם אַחֲרִית בְּרֹאשִׁית לְהִיּוֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים: קו"ח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: חזן וּבְדַבְרֵי קִדְּשָׁךְ כְּתוּב לֵאמֹר:
קו"ח יִמְלֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם. אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הִלְלוּיָהּ:

חזן לְדֹר וָדֹר נִגִּיד גְּדֻלָּךְ. וּלְנִצָּח נִצָּחִים קִדְּשָׁתְךָ נִקְדִּישׁ. וְשִׁבְחָךְ
אֱלֹהֵינוּ מְפִינֵנוּ לֹא יִמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מְלֹךְ גָּדוֹל
וְקָדוֹשׁ אַתָּה: כְּרוֹךְ אַתָּה יְהוָה. הָאֵל (בש"ת הַמְּלֹךְ) הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ. וְקָדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יִהְיֶה לְךָ
סֵלָה. כִּי אֵל מְלֹךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה: כְּרוֹךְ
אַתָּה יְהוָה הָאֵל (בש"ת הַמְּלֹךְ) הַקָּדוֹשׁ:

בשבת ראש חודש אומרים כאן אתה יצרת. (*)

תְּכַנֵּנָה שַׁבַּת רָצִיתָ קִרְבְּנוֹתֶיהָ. צִוִּיתָ פְּרוּשֶׁיהָ עִם סְדוּרֵי
נִסְכֶּיהָ. מַעֲנִנֶיהָ לְעוֹלָם כְּבוֹד יִנְחָלוּ. מוֹעֲמֶיהָ
חַיִּים וְכוּ. וְגַם הָאוֹהֲבִים דְּבָרֶיהָ גְּדֻלָּה בְּחָרוּ. אֹז מְסִינֵי

(*) לשבת ראש חודש

אַתָּה יִצְרָתָ עוֹלָמְךָ מְקַדֵּם בְּלִית מְלֹאכְתְּךָ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. בְּחִרְתָּ
בָּנוּ מִכָּל עַם אֲהַבָתָ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל